

Bruk av sakkyndige i barnesaker.

Er det behov for endringer ?

Kandidatnummer: 505
Leveringsfrist: 25.11.2014
Antall ord: Total 16 690

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING.....	1
1.1 Tema for oppgaven.....	1
1.2 Metode.....	2
1.3 Avgrensning.....	3
2. SAKKYNDIGE.....	4
2.1 Hvem er sakkyndige?.....	4
2.2 Barnelovens § 61 og tvistelovens kapittel 25.....	5
2.3 Kompetansekrav til sakkyndige ?.....	6
2.4 Hva er formålet med å «oppnevne» eller «engasjere» sakkyndig i en sak ?.....	7
3 RETTSLIGE RAMMER.....	9
3.1 Utvikling av barneloven.....	9
3.2 Hovedelementer i barneloven.....	10
3.2.1 Foreldreansvar.....	10
3.2.2 Barnets beste.....	12
4 SAKSGANG.....	13
4.1 Saksgangen i barnefordelingssaker.....	13
4.2 Saksgang i barnevernsaker.....	14
5 RETTSPRAKSIS.....	15
5.1 «Hvilke momenter er avgjørende?».....	15
5.1.1 Hensyn til til status quo – farene ved miljøskifte.....	15
5.1.2 Hensyn til barnets ønske.....	17
5.1.3 Hensyn til samlet foreldrekontakt.....	19
5.1.4 Hensyn til Personlige egenskaper.....	21
5.1.5 Hensyn Barnets tilknytning.....	30
5.1.6 Hensyn til Stabile og trygge oppvekstvilkår.....	30
5.1.7 Hensyn til å ikke splitte søsken.....	31
6 OMSORGSOVERTAKELSE.....	31
6.1 Undersøkelse.....	31
6.2 Sakkyndiges vurdering.....	34

6.3 Fylkesnemndas oppnevning av egen sakkyndig.....	35
7 SAKKYNDIGES VURDERING.....	36
7.1 Begrensede observasjoner, omfattende avgjørelse.....	36
7.2 Manipulasjon.....	37
7.3 Observerer sakkyndige «naturlige omgivelser?».....	39
8 SAKKYNDIGE I RETTEN.....	39
8.1 En opplevelse ifra rettsalen.....	39
8.2 Alle kjenner alle faktor.....	41
9 VEIEN VIDERE.....	42
9.1 NOU 2006:9.....	42
9.2 Avslutning.....	42
10 REGISTRE.....	43
10.1 Litteraturliste.....	43
10.2 Lov og forarbeider.....	43
10.2.1 Lovgivning.....	43
10.2.2 Forarbeider.....	44
10.3 Domsregistre.....	44
11. VEDLEGG:1.....	47

1 INNLEDNING

1.1 Tema for oppgaven

Oppgavens tittel er «Bruk av sakkyndige i retten.» «¹Sakkyndige i dag tilføres retten på en overraskende tilfeldig og usystematisk måte,» har advokatforeningen uttalt. ²«Omfattende beslutninger fra begrensede observasjoner,» skriver psykolog og advokat Grete Nordhelle i en artikkel. Er rettsikkerheten til barnefamilier truet med dagens system? Er det rom for endringer? I kjølvannet av enkeltsaker som har vært anført i domstolene har diskusjon om sakkyndige oppblåst.

Tema for denne oppgaven er bruk av sakkyndige i saker knyttet til barn. Det følger av ³Lov om foreldre og barn av 8.april 1981 (heretter bl.) § 61 første ledd, nr 1, at «Retten kan oppnemne ein sakkunnig til å vere med i dei saksførebuande møta. Retten kan jamvel be den sakkunnige ha samtalar med foreldra og barna og gjere undersøkingar for å klarleggje tilhøva i saka, med mindre foreldra set seg i mot dette. Retten fastset kva den sakkunnige skal gjere, etter at partane har fått høve til å uttale seg.» Retten gir den sakkyndige et mandat, som den sakkyndige skal jobbe etter. Videre fremkommer det av bl. § 61, første ledd nr. 3 «Der det trengst, bør retten oppnemne sakkunnig til å uttale seg om eitt eller fleire av spørsmåla som saka reiser. Der det er sett fram påstandar om vald, overgrep, rus eller psykisk liding og saka ikkje er tilstrekkeleg opplyst på anna måte, kan retten oppnemne ein sakkunnig»

¹ <http://www.nrk.no/norge/ber-om-klarere-sakkyndige-regler-1.8397106>

² http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=120107&a=3

³ Lov om foreldre og barn av 8.april 1981

1.2 Metode

I denne oppgaven skal jeg ta utgangspunkt i sakkyndiges rolle i retten, i saker knyttet til barn. I oppgaven har jeg delt sakene i to hovedgrupper. Den ene gruppen er barnefordelingssaker, der det foreligger en tvist mellom foreldrene vedrørende fastbosted, foreldreansvar og fastsettelse av samvær. For denne gruppen har jeg analysert seks rettsavgjørelser ifra ulike instans og vurdert de sakkyndiges rolle.

Den andre hovedgruppen er saker om omsorgsovertakelse av barneverntjenesten. Jeg har overfladisk illustrert hvordan systemet fungerer, og hvilket ulike roller en sakkyndig kan ha. For denne hovedgruppen har jeg studert 27 ulike rettsavgjørelser, for å finne ut av tilfeller domstolene har avgitt dom i samsvar med anbefaling ifra den sakkyndige. Jeg har også tatt kontakt med Fylkesnemnda for barnevernsaker og sosiale saker Buskerud og Vestfold, og fått innsyn i antall saker Fylkesnemnda har oppnevnt egne sakkyndige. Materialet og undersøkelse i begge disse type sakene har vært grunnlag for min argumentasjon i oppgaven.

1.3 Avgrensning

I denne oppgaven skal jeg begrense meg til å se på spørsmålet knyttet til bruk av sakkyndige i saker knyttet til barn. Jeg avgrenser min oppgave til at jeg bare vil ta for meg rettsaker knyttet til barnefordeling, jfr. bl § 56. Jeg vil også analysere bruk av sakkyndige i barnevernssaker, men avgrenser her mot å bare gjelde saker knyttet til tvist om omsorgsovertakelse, og ikke å gjelde andre forhold. Jeg avgrenser oppgaven mot bruk av sakkyndige i andre saker knyttet til barn.

Rettsavgjørelsene som er analysert og undersøkt er også avgrenset mot å bare gjelder tvist mellom foreldre om fastbosted, foreldreansvar og fastsettelse av samværsrett.

Oppgaven er også avgrenset mot bruk av fagkyndig meddommere.

2. Sakkyndige

2.1 Hvem er sakkyndige?

Betegnelsen sakkyndig er effektiv brukt som et juridisk betegnelse i det norske rettssystem. Med sakkyndige menes en person, som på grunn av sin utdanning, erfaring, opplevelser, opparbeidet ferdigheter, har kjennskap til og kunnskap om et fagområdet. Sakkyndige er med andre ord eksperter på sitt området, og har kunnskap mer enn det som kan forventes som allmennkunnskap. ⁴Kompetansen til denne personen er av avgjørende betydning. Kunnskap de har, er årsaken til at de møter i retten, og er endel av en rettssak. Sakkyndige brukes i utrolige mange forskjellige type rettssaker. ⁵I rettsapparatet møte vi mange ulike fagområder, og mange ulike sakstyper. I noen saker er det veldig nødvendig å få saken belyst av en sakkyndig før man kan avgi en dom. Det er ofte i slike saker domstolene bruker sakkyndige. Sakkyndige er eksperter på sitt fagområdet, og bistår domstolene. Deres hovedoppgave i retten vil være å belyse saken ifra et faglig perspektiv.

⁴ Backer (2008) s.452

⁵ Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernsaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolene. S.25-27 (Utarbeidet av Barne og likestillingsdepartement.)

2.2 Barnelovens § 61 og tvistelovens kapittel 25

Det følger av ⁶Lov om foreldre og barn av 8.april 1981 (heretter bl.) § 61 første ledd, nr. 1, at «Retten kan oppnemne ein sakkunnig til å vere med i dei saksførebuande møta. Retten kan jamvel be den sakkunnige ha samtalar med foreldra og barna og gjere undersøkingar for å klarleggje tilhøva i saka, med mindre foreldra set seg i mot dette. Retten fastset kva den sakkunnige skal gjere, etter at partane har fått høve til å uttale seg.» Retten gir den sakkyndige et mandat, som den sakkyndige skal jobbe etter. ⁷Videre fremkommer det av bl. § 61, første ledd nr. 3 «Der det trengst, bør retten oppnemne sakkunnig til å uttale seg om eitt eller fleire av spørsmåla som saka reiser. Der det er sett fram påstandar om vald, overgrep, rus eller psykisk lidning og saka ikkje er tilstrekkeleg opplyst på anna måte, kan retten oppnemne ein sakkunnig» Retten har ingen plikt til å oppnevne sakkyndige, men retten blir av lovgiver oppfordret til å ta en vurdering hvorvidt det er nødvendig, og dersom retten anser det som nødvendig bør/kan sakkyndige oppnevnes. ⁸Partene i saken har muligheten til å anke en evt. beslutning om å ikke oppnevne en sakkyndig. Utgangspunktet er at det oppnevnes en sakkyndig, men det er mulig å kunne oppnevne flere.

Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (heretter tvl.) av 31.mai 2003 regulerer bruk av sakkyndige i retten. Tvl. kapittel 25 har navnet sakkyndigbevis.

⁹Tvl.§ 25-1, lyder slik :

«Sakkyndig bevis er fagkyndig vurdering av faktiske forhold i saken.» Hvorfor er det nødvendig med slik «bevis» i barnesaker? . Domstolenes oppnevning av sakkyndige reguleres av ¹⁰tvl. § 25-2, og bl. § 61 første ledd, nr. 1 og 3. Domstolene avgjør hvordan og hva den sakkyndige skal gjøre i den enkelte sak, etter at partene har fått muligheten til å uttale seg.

⁶ Lov om foreldre og barn av 8.april 1981

⁷ Backer (2008) s. 544-546

⁸ NOU 1998:17 Barnefordelingssaker, avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler, og delt bosted.

⁹ Lov av 17.juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

¹⁰ Backer (2008) s. 548-549

2.3 Kompetansekrav til sakkyndige ?

Hvilke formelle og materielle krav må være oppfylt for at den sakkyndig skal kunne bli oppnevnt eller engasjert? ¹¹Som sakkyndig velges en person som har den nødvendige kyndighet og erfaring, jfr. tvl. § 25-3 annet ledd. Det fremkommer ikke noe krav eller vilkår i dagens lovgivning. Det er lagt opp til at retten selv skal foreta en vurdering å påse at den sakkyndige innehar den kompetanse som er påkrevd. Det er i all hovedsak den sakkyndiges eget ansvar å påse at han innehar slik kompetanse og nødvendig faglig tyngde for å kunne bistå i den følgende sak, dette ansvaret ligger både på den sakkyndige selv, og det organ som måtte oppnevne eller engasjere den sakkyndige. Da ingen sak er like, vil behov for sakkyndiges kompetanse kunne variere en god del. I arbeidet med å kvalitetssikre sakkyndige er det blitt opprettet et sentralt register for barne og familiesaker. Det er et krav om at de sakkyndige må ha gått gjennom et opplæringsprogram for barnefaglig sakkyndighetsarbeid, for å bli oppført i registret, i dette registeret finner vi psykologer og psykiatere som oppfyller kravet om å kunne opptre som sakkyndige. Retten har uansett muligheten til å kunne involvere fagkyndige ifra andre profesjoner dersom det måtte anses å være nødvendig. Oppnevning av sakkyndige er overlatt til domstolens skjønn.

Det følger noen habilitetskrav både i tilfelle der den sakkyndige blir engasjert av kommunale barnevern, og i tilfeller der fylkesnemnda eller domstolene måtte oppnevne egne sakkyndige. Kravet til habilitet går først å fremst utover at det ikke skal være forholdt som kan medføre til at tilliten til den sakkyndige svekkes. Det er tvl. § 25-3 som regulerer spørsmål om den sakkyndiges habilitet. Hovedregelen er at en som ikke ville kunne opptre som en dommer i en sak, heller ikke kan være sakkyndig. I barnevernsaker er habilitetsspørsmålet regulert av ¹²Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 1967 (heretter fvl.) kapittel 2, §6, jfr. 10 flg.

¹¹ Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernsaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolene. S. 12-14 (Utarbeider av Barne og likestillings departement)

¹² Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10.februar 1967

2.4 Hva er formålet med å «oppnevne» eller «engasjere» sakkyndig i en sak ?

Barnverntjenesten «engasjerer» sakkyndige, og dersom en sakkyndig gjennomfører et oppdrag med instruks ifra en av partene, som mest sannsynlig er en av foreldrene, vil også denne sakkyndig være «engasjert.»¹³ Dersom en sakkyndig opptrer på vegne av en domstol eller på vegne av fylkesnemnda som er nøytrale parter, vil den sakkyndige være «oppnevnt.» Denne differansen er det utrolig viktig å ha med seg når vi nå skal se på bruken av sakkyndige i rettssaker.

Tema i saker som omhandler barn, uansett om det måtte være barnevernsak, eller en tvist mellom foreldrene, er hva som vil være det beste for barnet. Hva som vil kunne gi barnet et trygt og forsvarlig omsorg. Arbeidet til den sakkyndige handler om å gi en faglig vurdering av de aktuelle problemstillingene i saken. Hva er det som vil være det beste for barnet, dette spørsmålet vil nok i stor grad vær en rød tråd i arbeidet til den sakkyndige. Slik nevnt ovenfor vil den sakkyndige få et klart mandat ifra domstolene. Primært vil den sakkyndige måtte redegjøre for de spørsmål som er reist. I sitt arbeid er det viktig at den sakkyndig er ydmyk, slik at barnets og foreldrenes møte med den sakkyndige gjennomføres på en god måte. Det er viktig at det etableres et tillitsforhold, selv om det i enkelt saker ikke vil kunne være meget enkelt. Da partene som oftest i familiesaker opplever det som svært belastende at utenforstående skal involveres i deres liv på denne måten. Det er dermed viktig at den sakkyndige tydeliggjør hva som er rammen for undersøkelsene, og hvorfor det er nødvendig. Det er også viktig at barnet blir fortalt om utredning, dette vil da selvsagt være avhengig av barnets alder og dermed forståelsegrunnlag. Situasjonen er mest sannsynlig preget av konflikt, den sakkyndige bør prøve å legge til rette for at forholdet mellom partene blir mindre anspent. Slik at det legges til rette for et godt samarbeid.

¹⁴Den sakkyndige skal alltid levere en skriftlig rapport til retten, i de saker den sakkyndige er oppnevnt av domstolene, evt. fylkesnemnda. Statens sivilrettsforvaltning har laget en egen mal som den sakkyndige kan følge,¹⁵(se vedlegg 1). Helse og omsorgsdepartementet har

¹³ Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernsaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolene. S. 13 (Utarbeidet av Barne og likestillingsdepartementet)

¹⁴ Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernsaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolene. S.18 (Utarbeider av Barne og likestillingsdepartementet)

¹⁵ <http://www.sivilrett.no/veiledende-mal-for-sakkyndig-rapport.306804.no.html>

fastsatt en forskrift som gir retningslinjer for hvordan helsepersonell skal utarbeidet erklæringer, eller rapporter, dette angår da også sakkyndige, forskriften tråde i kraft den 01.01.2009. I tillegg til det kan sakkyndige forklare seg til retten, og lovgiver har da lagt opp til at taushetsplikt ikke skal være til hinder for det, jfr. fvl § 13 b, nr. 2, og

¹⁶helsepersonelloven § 27.

¹⁶ Lov om helsepersonell m.v. av 02.juni 1999 nr.64

3 Rettslige rammer

3.1 Utvikling av barneloven

¹⁷Et historisk blikk på utvikling av lovgivning på dette rettsområdet vil kunne gjøre det enklere å danne seg et bilde av hvordan det norske rettsystemet er bygget. Dermed velger jeg å gi en liten analyse av den utvikling vi har hatt på dette rettsområdet. Det er neppe slik at den lovgivningen som finnes i dag, har utviklet seg over natten.

1687 Barn født utenfor ekteskap for en plass i norsk lovgivning.

1763 Fedre blir pålagt å betale halvparten av underholdsplikten til barn født utenfor ekteskap, frem til barnet er fylt 10 år.

1790 Dersom fedre misligholder sin betalingsplikt, legger lovgivningen opp til at de kunne straffes.

1821 Fars bidragsplikt øker frem til barnet er fylt 15 år.

1892 Allerede i 1892 fikk vi lov om underholdsbidrag for barn født utenfor ekteskap. Dette medførte til et strengere forsørgelsesplikt for fedrene. I praksis fantes det dog ingen system som håndhevet lovgivningen. Frem til denne lov hadde barnet ingen rettslig forhold til fedrene.

1915 ¹⁸De castbergse barnelover blir vedtatt. Denne lovgivningen gav barn født utenfor ekteskapet rett til farsarv. Barnets rettslige og økonomiske rett ble forsterket, og loven ga barnet rett til å arve farsnavn og eventuell formue.

1955 Lov om innkreving av underholdsbidrag. Staten kunne kreve at underholdsbidrag ble betalt.

1957 Lov om forskottering av oppfostringsbidrag. Staten betaler underholdsbidrag selv, Alenemødre blir ikke sittende igjen uten økonomisk støtte, de blir garantert et minimum inntekt.

1963 Lov om enke og morsstønad.

1981 Barneloven og barnevernloven

¹⁷<https://snl.no/barnelovgivning>

¹⁸ Holgersen (2008) s. 43-44

3.2 Hovedelementer i barneloven

3.2.1 Foreldreansvar

Sakkyndige får som oftest mandat av domstolene om å se hvorvidt en eller begge av foreldrene er egnet til å kunne ha foreldreansvar. For å forstå hva som ligger i begrepet foreldreansvar er det viktig å forstå hvilke rettslige rammer som foreligger.

I saker om barnefordeling handler det stort sett om fastbosted, foreldreansvar og fastsettelse av samværsrett. I tvist mellom to foreldre er det stort sett en som får foreldreansvaret, og det er som oftest den av foreldrene som er «egnet best.» I saker om omsorgsovertakelse handler det om foreldre som ikke klarer å beherske foreldreansvaret grunnet diverse årsak. For å forstå denne oppgaven, har jeg ønsket å gi en oversiktlig gjennomgang av de rettslige rammer for foreldreansvaret. Det vil være et godt utgangspunkt for å forstå arbeidet til sakkyndige.

¹⁹Vi har et lovverk som gir noen rettslige rammer alle foreldre må forholde seg til. Lovverket er ikke bygget opp slik at det detaljert regulerer forholdet mellom foreldre og barn, men det gir noen klare overordnede prinsipper, alle foreldre må forholde seg til. Foreldreansvaret jf. barneloven av 1981 handler i utgangspunktet om hvilke rettigheter og ikke minst hvilke plikter foreldrene har ovenfor barna. Før barneloven av 1981 tiltrådte, var ikke begrepet «foreldreansvaret,» brukt i lovverket, begrepene foreldremyndighet, og foreldremakt var endel av lovverket. Det ble foretatt et begrepsendring, og det var selvsagt bevisst. Man ønsket å bevisst sette fokus på det som var barnas rettigheter, og foreldrenes plikter ovenfor barna. Det skulle handle om det ansvaret foreldrene hadde ovenfor sine barn. ²⁰Kapittel 5 i barneloven handler om foreldreansvaret, og hvor barnet skal bo fast. ²¹I barnelovens § 30 understrekes det i korte trekk hva som legges i begrepet «foreldreansvar.» Foreldreansvaret handler om at det skal vises omsorg og omtanke ovenfor barnet. Barnets interesse bør/skal være styrende. Det er ikke tillatt med vold mot barn. Med dette menes ikke bare fysisk vold, men også eventuelle fysiske og/eller psykiske hendelser som kan være skadelig eller farlig for barnet. Foreldrene har et ansvar for å gi barna oppdragelse, og en plikt til å gi barna utdanning, og forsørge barna. Bl. § 30 gir også foreldrene en rett til å kunne fatte avgjørelse på vegne av sine barn, avgjørelser som måtte gjelde personlige forhold, innenfor de grensene

¹⁹ Lena R.L.Bendiksen og Trude Hagli «*Sentrale emner i barneretten*», 2014 s.77

²⁰ Lov av 8.april 1981 nr7 om barn og foreldre

²¹ Backer (2008) s. 233-240

som settes i bl. §§ 31 og 32.²²I forarbeidene til barneloven, skrives det at personlige forhold omfatter blant annet, medisinsk behandling, valg av type skole, samtykke til adopsjon, samtykke til medisinsk inngrep, utstedelse av pass, innmelding i trossamfunn, vergemål og samtykke til ekteskapsinngåelse. §§ 31 og 32 i barneloven handler om at barnet skal ha muligheten til å kunne påvirke når avgjørelser blir fattet, spesielt når barnet begynner å bli eldre. § 31 legger opp til at barn som er 7 år eller yngre, men klarer å danne seg et synspunkt skal bli hørt i saker som angår foreldreansvar, samvær og hvor barnet skal bo fast.

Bl. § 30 inneholder i korte trekk viktige momenter i foreldreansvaret. Foreldrene har et bestemmelsesrett når avgjørelse om deres barn skal fattes, som er begrenset av andre paragrafer. Foreldrene har en omsorgsplikt, et åndelig ansvar ovenfor sine barn, som handler om oppdragelse osv. Det åndelige ansvaret er ikke detaljregulert, men loven gir noen grunnleggende prinsipper som foreldrene må forholde seg til.

Hvem er det som har foreldreansvaret?²³Dersom foreldrene er gift, og har felles barn har de foreldreansvaret sammen, jfr. bl. § 34 første ledd. Foreldrene har ikke anledning til å avtale en annen fordeling, så lenge de er gift. Dersom foreldrene måtte skille seg, eller inngå separasjon er også utgangspunktet felles ansvar, jfr. bl. §34 annet ledd. Det foreligger dessuten avtalefrihet i slike tilfeller, foreldrene kan avtale om mor eller far skal ha foreldreansvaret alene, eller om de fortsatt måtte ønske å ha et felles ansvar.

Samboere har fellesansvar for felles barn,²⁴ jfr. bl. § 35, annet ledd. Det er noen vilkår som må være oppfylt, for å kunne få felles foreldreansvar. Farskap eller medmorskap må være registrert, foreldrene må enten ha meddelt til folkeregistrert at de bor sammen, eller at de naturligvis vil være registrert på samme adresse.

Også finnes det situasjoner hvor foreldre hverken er gift eller bor sammen, utgangspunktet i slike forhold er at mor har foreldreansvaret alene, jfr. bl. § 35, første ledd. Foreldrene har full frihet til å kunne velge om begge skal ha felles foreldreansvar, eller om bare far skal ha foreldreansvaret.

²²ot.prp.nr104 (2008-2009)

²³ Prop.85 L (2012-2013)

²⁴ Lov av 8.april 1981 nr.7 om barn og foreldre

3.2.2 Barnets beste

²⁵Sakkyndige leverer en skriftlig erklæring til domstolene. I sin erklæring tar den sakkyndige utgangspunkt i det som måtte være «barnets beste.» Dette følger av FN's

²⁶Barnekonvensjonens artikkel 3 nr. 1 at, «*Ved alle handlinger som berører barn, enten det foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.*»

Begrepet «barnets beste,» brukes effektivt i saker knyttet til barn. Alt måles mot det som måtte være barnets beste. Lovgivning pålegger domstolene å gjøre det, barnevernet er pliktet til å fremme det som er barnets beste, og fylkesnemnda er nødt til å fatte vedtak med utgangspunkt i det som måtte være det beste for barnet. I alle saker som omhandler barn skal hensynet til barnets beste være en rød tråd. Vi har flere Høyesteretts dom som har lagt til grunn hvilke vurderings momenter som skal være avgjørende for å fremme barnets beste. Hensynet til barnets beste er et overordnet prinsipp i norsk lovgivning i saker knyttet til barn. ²⁷Det følger av bl. § 48. Før et eventuelt tiltak kan gjennomføres må det foretas en vurdering av hensynet til barnets beste. Det holder ikke med at vilkårene for tiltak er oppfylt, så lenge det ikke er til beste for barnet, like så holder det ikke med at det er til beste for barnet, dersom vilkårene for et tiltak ikke er oppfylt. Foreldrenes (eller eventuelt foresattes) behov vil måtte vike for det som måtte være barnets beste. Dersom det er slik at det som måtte være barnets beste, strider med behovet til foreldrene, vil hensynet til barnets beste være avgjørende. Til tross for at barnets beste er et overordnet, og avgjørende prinsipp i alle saker knyttet til barn, finnes det ingen entydig definisjon på hva som menes med begrepet barnets beste. ²⁸ Bl. § 31 har lovfestet barnas rett til å gi uttrykk for sin mening når avgjørelse om barnet skal fattes.

I en rettssak som omhandler omsorg for barnet, har vi stort sett to parter som begge har hver sine krav. Begge partene mener at deres krav er til beste for barnet. Begge partene kan engasjere sakkyndige, som støtter de i deres påstand, domstolene kan også oppnevne sakkyndige som skal vurdere det hele ifra et objektivt ståsted.

²⁵ Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernsaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolene

²⁶ FN's konvensjon om barns rettigheter, 08.01.1991

²⁷ Totland (2012) s.42-43, Breivik og Mevik (2012) s. 114

²⁸ Ofstad og Skar (1999) s.44

4 Saksgang

4.1 Saksgangen i barnefordelingssaker

Bl. § 56 «*Er foreldra usamde om kven som skal ha foreldreansvaret, om kvar barnet skal bu fast eller om samværet, kan kvar av dei reise sak for retten. Andre enn foreldra kan reise sak når vilkåra etter §§ 45 eller 63 er oppfylde. Eit vilkår for å reise sak etter første stykket er at foreldra kan leggje fram gyldig meklingsattest.*»

²⁹Bl. § 56 angir hvilke vilkår som må være oppfylt for å kunne reise sak om foreldreansvar, fast bosted, samværsrett. Dersom det foreligger en uenighet om disse forhold, har foreldrene rett til å kunne fremme sak for domstolene, så lenge foreldrene kan legge frem gyldig meklingsattest. Majoriteten av sakene som omhandler barn, er i utgangspunktet saker om foreldretvist. Foreldrene klarer ikke å komme frem til enighet om hvor barnet skal bo fast, hvem som skal ha foreldreansvaret, hvor mye samvær det skal være, og hvor samværet skal finne sted. Slike saker kan bære preg av konflikt og det er mange følelser innblandet.

Det er en sivilsak mellom mor og far, som stort omhandler foreldreansvar, fastbosted og fastsettelse av samværsrett. Det følger av lovgivningen av partene må ha forsøkt å mekle før saken kan komme opp i retten. Før en stevning kan tas ut må man ha gjort et forsøk på meklings hos familievernkontoret. Dersom man ikke kommer til enighet, kan man ta ut stevning. Retten krever å få fremlagt bevis på meklings, det gjøres i form av et meklingsattest som man får hos familievernkontoret, meklingsattesten må ikke være mer enn seks måned gammel. ³⁰Stevning kan tas ut ved den domstolene felles barn har sitt bosted. Etter at retten har mottatt stevning, vil den bli sendt til motpartens advokat. Advokaten for muligheten til å komme med et tilsvarende svar. I barnefordelingssaker har man alltid saksforberedende møte, dette er en meklingspross før en evt. hovedforhandling settes. Det er lagt opp til at det kan være flere saksforberedende møter. Dersom partene ikke kommer til enighet under disse møtene, vil saken gå til hovedforhandling. Domstolene oppnevner som oftest en sakkyndig, som både bistår under saksforberedende møte, og under en eventuell hovedforhandling. Begge partene

²⁹ Backer (2008) s. 426-434)

³⁰ <http://www.juridiskabc.no/guider/saksgangen-en-barnefordelingssak/>

har også muligheten til å kunne engasjere egne sakkyndige. Domstolene fatter avgjørelse i første instans, deretter har partene muligheten til å kunne anke, dersom det anses nødvendig.

4.2 Saksgang i barnevernsaker

For å forstå bruken av sakkyndige i barnevernsaker, er det viktig å ha innsikt i prosessen som har foregått før saken kommer opp i retten. Første instans for barnevernsaker er

Fylkesnemnda.³¹ Barneverntjenesten har muligheten til å engasjere sakkyndige i saker som skal opp i Fylkesnemnda. Dette for det første for å få saken belyst ifra et faglig perspektiv.

³²Utgangspunktet for dette er ³³barnevernlovens § 4-3. Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker er et forvaltningsorgan. Fylkesnemnda opptrer som en domstol. Når saker blir fremlagt for fylkesnemnda, er det en nemndsleder med juridisk kompetanse, ett medlem fra et alminnelig utvalg, og ett medlem fra et fagkyndig utvalg som deltar. Nemndsleder har muligheten til å kunne oppnevne sakkyndige i tilfeller han måtte mene det er nødvendig, dette følger av barnevernsloven § 7-12 bokstav d, slik at en ekstern sakkyndig også tiltrer saken.

Det vil være interessant å finne ut hvor mange ganger Nemndsleder har funnet det nødvendig å oppnevne en ytterligere sakkyndig. I fylkesnemnda avgir den sakkyndige som er oppnevnt av Barneverntjenesten, og også en evt. sakkyndig oppnevnt av fylkesnemnda, en muntlig forklaring. Etter at saken er avsluttet hos Fylkesnemnda, er det mulig å overprøve den rettslig i tingretten, det følger av barnevernlovens § 7-24. En anke over dommen i tingretten kan bare fremmes i lagmannsretten, dersom lagmannsretten måtte samtykke til det. Videre kan lagmannsrettens dom ankes til Høyesterett.

³¹ Ofstad og Skar (1999) s. 229-231)

³² Ofstad og Skar (1999) s. 44

³³ Lov om barneverntjenesten av 17.juni 1992 nr.100

5 Rettspraksis

5.1 «Hvilke momenter er avgjørende?»

I saker om fastsettelse av fastbosted, foreldreansvar og fastsettelse av samvær er det blitt utviklet diverse hensyn som vektlegges. Lovgiver har gjennom lovgivningen laget et utgangspunkt, men diverse andre hensyn er blitt utviklet gjennom rettspraksis. Det er uansett viktig å understreke at det må foretas en konkret helhetsvurdering. De ulike momentene veies opp mot hverandre, for så å komme til et resultat.

³⁴Barnets beste er et overveiende prinsipp i alle saker knyttet til barn. Det følger av internasjonal og nasjonal lovgivning, og er blitt fastslått av Høyesterett. Alle avgjørelser, beslutninger og vedtak i sak om foreldreansvar, fastbosted og fastsettelse av samvær skal ta utgangspunkt i det som måtte være barnets beste. Utfordringen i alle saker er som oftest å finne hva som er til beste for barnet. Det er en rekke andre hensyn som overveies for å finne den beste løsningen for barnet. Partene har ofte helt ulike meninger om dette, og det er i slike sammenheng en sakkyndig blir et viktig supplement i retten. Ifra et faglig perspektiv gjøres det en analyse av hva som er det barnets beste. Jeg har analysert seks ulike domsavgjørelser. Jeg vil nå gi en fremstilling av hvilke momenter som har vært avgjørende og hvilke momenter som har hatt mindre betydning, og hva den sakkyndige har uttalt og hvilken domsresultat retten har kommet frem til.

5.1.1 Hensyn til til status quo – farene ved miljøskifte

³⁵Ved fastsettelse av fastbosted, foreldreansvar og samvær tas en vurdering av hvor tilknyttet barnet er til sitt nåværende miljø, og hvordan barnet vil reagere dersom det bli nødt til å flytte. Dette er ofte et moment som veier svært tungt. ³⁶Barnets tilknytning til nærmiljø, skole og venner blir avgjørende. For yngre barn er det de personlige forhold som blir av betydning. Hvor lenge barnet har vært i sitt nåværende miljø, og hvor mye kontakt barnet har hatt med et eventuelt nytt miljø vil også være viktige momenter som blir hensyntatt.

³⁴<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2000/nou-2000-12/6/6.html?id=358214>

³⁵ Totland (2012) s.59

³⁶ Holgersen (2012) s.209

Rt.2010 s.216 handlet om fastsettelse av fastbosted, foreldreansvar og samværsrett for partenes syv år gamle datter, heretter C. I den nåværende situasjon har B, som er mor, foreldreansvaret alene for C. Forholdet mellom A (far) og B var slutt før C ble født.

Foreldrene inngikk en samværsavtale da C var et år gammel. Samværsavtalen gikk ut på at A skulle ha dagssamvær med C en gang i måneden. Ettersom tiden gikk, fikk A utvidet samvær med C. Det startet med to dagers dagssamvær i måneden, til å bli seks dagers samvær sammenhengende, hvorav fire dager var med overnatting. Denne ordningen fortsatte frem til B stanset samværet. Dette resulterte i at A reiste sak for Fossen tingrett om foreldreansvar, fast bosted, og samvær med C.

En spesialist i klinisk psykologi ble oppnevnt som sakkyndig i saken. (Heretter sakkyndig X) Denne sakkyndig var med på å bistå i barnefordelingssaken. Sakkyndig observerte to samvær mellom A og C, og konkluderte med at det på det nåværende tidspunkt ikke burde være noe samvær mellom A og C.

Tingretten avsa dom, og konkluderte med at A ikke fikk noe samvær med C.

Dommen ble anket til Frostating lagmannsrett av A

I lagmannsretten ble en psykolog oppnevnt som sakkyndig, (heretter sakkyndig Z). Sakkyndig Z konkluderte med at det var mulig med samvær mellom A og C, men at det måtte være under tilsyn. Sakkyndig X ble ført som vitne i lagmannsretten, og konkluderte fortsatt med at det ikke burde være samvær mellom A og C.

Lagmannsretten avsa følgende dom. Felles foreldreansvar, med fastbosted hos A, mens B for utvidet samvær med C.

Lagmannsrettens dom ble anket til Høyesterett av B

Sakkyndig X og Z ble begge oppnevnt som sakkyndige for Høyesterett, og de avga en felles erklæring. Sakkyndige konkluderte med at C bør bo fast hos B, og ha samvær med A.

Høyesterett avsa dom. B fikk alene foreldreansvaret, og C skulle dermed bo fast hos B. A fikk rett til samvær.

C hadde en sterk tilknytning til B og miljøet og skolen der. Hun hadde bodd der hele sitt liv, dette hensynet la sakkyndige en avgjørende vekt på, og i motsetning til lagmannsretten la Høyesterett også stor vekt på dette momentet, og avsa dom i samsvar med de sakkyndiges anbefaling. Sakkyndig X uttrykte både for lagmannsretten og tingretten at det ikke burde være

samvær mellom A og C, men for Høyesterett avga sakkyndig X og Z en samlet vurdering, og denne vurderingen gikk ut på at samvær kunne forekomme.

Sakkyndige legger avgjørende vekt på at C er sårbar barn, og dermed kunne bli skadelidende grunnet en flytting, til dette uttaler de sakkyndige følgende, «*C er et spesielt sårbart barn. Som vi allerede har omtalt, har hun trengt lang tid, og måttet søke mye støtte fra de voksne på skolen, før hun etter hvert ble godt nok kjent, og trygg nok, til å kunne ha mot til å engasjere seg i normal fri aktivitet sammen med andre barn. C vurderes som mer morsavhengig enn andre barn i hennes alder. Denne sterke avhengigheten har etter vår vurdering både å gjøre med at C har vært et sår og sårbart barn, at det er snakk om en mor som har hatt store bekymringer for sitt barn, og at de to har en felles oppfatning av, og forhold til, Cs far. Å skulle utsette mor og barn for brudd i denne enheten, vil en måtte forvente vil skape alvorlige emosjonelle reaksjoner.*» I denne saken ble det av Høyesterett lagt avgjørende vekt på konsekvenser av miljøskifte, farene ved status quo. Dette med klart anbefaling ifra den sakkyndige.

I sak THALD-2011-19895 (dommen er henvist til under punkt 5.1.2) ble dette prinsippet sammen med hensynet til barnets ønske tillagt avgjørende vekt. Det kan nok sies at dersom barna hadde ytret et ønske om å ha samvær med A, ville nok ikke hensynet til status quo alene fått en avgjørende betydning.

5.1.2 Hensyn til barnets ønske

³⁷Det følger av bl. § 31 at ³⁸barnets eget ønske skal tillegges vekt, avhengig av barnets alder og modenhet. ³⁹Etter at barnet er fylt 12 år skal barnets mening tillegges stor vekt, og fra barnet er fylt sju år skal barnet alltid få muligheten til å si sin mening, jfr. bl. § 31. I Rt.2010 s.216 legger Høyesterett stor vekt på at C har ytret et sterkt ønske om å kunne bosette seg fast hos B, dvs. mor. I dette tilfelle ser vi at de sakkyndige legger avgjørende vekt på dette momentet, sammenslått med hensyn til status quo.

I Rt.2011 s.1572 ytret C et ønske om å kunne møte A oftere. Ville samværet med C utvides dersom det ikke forelå en anbefaling ifra den sakkyndige, men det bare var C som uttrykte et

³⁷<https://lovdata.no/pro/#document/JUS/martinsen-lj-2013-0>

³⁸ Holgersen (2008) s.217

³⁹ Holgersen (2008) s. 221

ønske om det ? Ville retten da ha tatt et slikt ønske til etterretning ? (Dommen er henvist under punkt 5.1.2)

I sak LB-2009-37200 blir C sitt ønske om å ha mest mulig kontakt med A ikke avgjørende for dommen. Lagmannsretten tar anbefalingene ifra den sakkyndige til etterretning, og følger deres anbefaling. A sine personlige egenskap blir avgjørende. (se punkt 6.1.5)

I sak THALD-2011-198951 ser vi at hensynet til barnets eget ønske ble hensyntatt. Dette til tross for at et best mulig samlet foreldrekontakt tilsa at barna burde få samvær med A. Retten uttaler følgende, *«I vår sak uttrykker barna engstelse for far, de er redd ham. Uansett om barnas redsel kan forklares i fars adferd, eller fremstår som uforståelig, så må barnas uttalelser legges til grunn som deres egne.»* Vi ser her at retten åpner for en mulighet om at barna *«kanskje,»* er manipulert av B. Det sies barnas uttalelser må legges til grunn. Barna er elleve år gammel i denne saken, og det kan ikke tenkes seg at det for retten ville være mulig å kunne *«tvinge»* barna til å ha et samvær med A, spesielt når de ytret et så sterk ønske om å ikke ha samvær med A. Det retten burde ha lagt vekt på i denne saken var å få til et møte mellom barna og den sakkyndige, for å ytterligere kunne påse hva som var årsaken til denne verging mot å ha samvær med A. Kanskje man i denne saken også vill ha kunne ha avdekket at det kanskje var manipulasjon ifra B sin side, slik den sakkyndige fant ut i LB-2009-37200. I dette tilfellet ønsket C å ha ytterligere samvær med A, men grunnet personlige forhold hos A ble ikke barnets ønske hensyntatt i like stor grad. Da den sakkyndige observerte et samvær mellom A og C og gav klart uttrykk for at A prøver å påvirke C til å ytre et ønske om å ha mindre samvær med B, og mer samvær med A. Dersom den sakkyndige hadde fått en reell mulighet til å ha et møte med barna i sak THALD-2011-198951, ville kanskje domsavgjørelsen vært noe annet.

Videre står det i dommen at den sakkyndige *«forklarte, og retten legger til grunn, at barna på et senere tidspunkt, sannsynligvis når de er unge voksne, vil fatte interesse for og bli nysgjerrige på far. De vil ta kontakt. De vil sannsynligvis ha et ønske om å reetablere forhold til ham og hans familie.»* Dette forsterker spekulasjon om at man i denne saken, velger å kanskje lukke øynene for B har forsøkt å manipulere sine barn. Det er viktig å påpeke at den sakkyndige gi en dom i samsvar med anbefaling ifra de sakkyndige.

5.1.3 Hensyn til samlet foreldrekontakt

Lovens utgangspunkt er at det er best for barnet å ha kontakt med begge foreldre, og barnet har også rett til å kunne ha samvær med begge foreldre. Så lenge det ikke strider mot barnets beste, skal barnet kunne opprettholde kontakt med begge foreldrene, og partene må ikke være til hinder for det.⁴⁰ Det følger både av internasjonal og nasjonal lovgivning. Det følger av barnekonvensjonen artikkel 9. nr.3 *"Partene skal respektere den rett et barn som er adskilt fra en eller begge foreldrene har til å opprettholde personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene regelmessig, med mindre dette er i strid med barnets beste"*. Det følger også av bl.§ 42 første ledd at barnet har krav på å kunne ha samvær med begge foreldrene til tross for at de måtte leve hver for seg. Det har blitt foretatt en gjennomgang av en rekke rettsavgjørelser, og vi ser at hensynet til mest mulig samlet foreldrekontakt er et moment som vektlegges av retten, og ikke minst sakkyndige, til tross for at det er noe varierende.

Dette hensynet går i favør til den som er den mest samarbeidsvillige, og trekker i negativ retning for den som ikke er villig til å samarbeide. Dette hensynet går ut på at barnet bør bo fast hos den som gjør det mulig med mest mulig foreldrekontakt. Dette prinsippet ser vi at i mange tilfeller viker for andre hensyn. I THALD-2011-1981951 ser vi at dersom retten hadde tatt hensyn til dette momentet, burde barna ha fått fastbosted hos A, fordi A ville nok kunne forsikre at barna fikk mest mulig foreldrekontakt. Hensyn til best samlet foreldrekontakt, måtte vike for hensynet til barnets eget ønske, samt endel andre hensyn.

I Rt.2010 s.216 har Høyesterett brukt diverse rettskilder før en rettskraftig dom har blitt fattet. Høyesterett har tatt utgangspunkt i⁴¹ barnelovens paragraf § 48, som sier at spørsmålet om barnets fastbosted, samvær og mer skal avgjøres med utgangspunkt i barnets beste. Dette grunnleggende hensyn er også i tråd med FN's barnekonvensjon artikkel 3. Helt i starten av domsavgjørelsen klargjør Høyesterett at dommen som er blitt avsagt er i tråd med nasjonal og internasjonal lovgiving, og har dermed tatt utgangspunkt i barnets beste.

Sakkyndiges vurdering har uten tvil vært avgjørende for Høyesterett. Sakkyndig X har vært mer skeptisk til samvær enn sakkyndig Z. For tingretten var det bare sakkyndig X oppnevnt. Sakkyndig var veldig kritisk til samvær mellom A og C, og konkluderte også med at det ikke burde være et samvær. Tingretten avsa dom i samsvar med anbefaling ifra sakkyndige.

⁴⁰ Holgersen (2008) s.211

⁴¹ Backer (2008) s.417

For Lagmannsretten var sakkyndig Z oppnevnt, og sakkyndig Z konkluderte med at det var mulig med samvær mellom A og C under tilsyn. Vi ser at lagmannsretten legger avgjørende vekt på samlet foreldrekontakt, og ikke følger anbefalingene ifra den sakkyndige. Det er veldig sjelden man opplever at retten legger så stor vekt på dette hensynet, spesielt når det ikke foreligger direkte oppfordring ifra de sakkyndige. Ville domsavgjørelsen i tingretten kunne være annerledes dersom det hadde vært to sakkyndige som foretok en vurdering i tingretten? Ville domstolene da være mer åpne for et samvær mellom B og C? Kunne man kanskje ha unngått at saken ble anket til lagmannsretten og så til Høyesterett senere.

I denne saken ser vi at det ganske paradoksalt at det i første instans legges opp til at det ikke skal være noe form for samvær mellom A og C, og at hensynet til samlet foreldrekontakt ikke blir tillatt vekt i det hele tatt, dette ifra klar anbefaling ifra den sakkyndige som var oppnevnt. Når saken kommer opp til lagmannsretten avgis det en dom som faktisk gir A del i foreldreansvaret, og barnet får fast bosted hos A. Vi ser her et eksempel på lagmannsretten legger avgjørende vekt på mest mulig foreldrekontakt, og lagmannsretten mente at det vil være mulig å få det realisert ved at C bosetter seg fast hos A, og ved A og B har delt foreldreansvar. Til tross for de bekymringene som er utpekt av sakkyndige, blir denne dommen avsagt av lagmannsretten.

Sakkyndige Z og X har lagt en avgjørende vekt på barnets tilknytning i sin erklæring avgitt til Høyesterett. De sakkyndige blant annet uttalt følgende « *Vår felles vurdering er, at hensynet til mest mulig samlet foreldrekontakt - i vår sak - må vike til fordel for det som samlet sett vurderes å ville være den beste løsningen for barnet. Det er vanskelig å forutsi hvordan C vil kunne tilpasse seg og finne seg til rette i en ny tilværelse hos far - på sikt. Men på kort sikt, er det klart at det, for C, vil medføre sterke reaksjoner i form av angst, tilpasningsvansker og sorgreaksjon, hvis hun blir nødt til å flytte fra mor, til fordel for en far, som hun har en så klar uttalt motvilje mot å forholde seg til.*» C har hele livet bodd sammen med B, dermed ble ikke hensynet til samlet foreldrekontakt avgjørende.

I sak THALD-2011-19895 måtte hensynet til samlet foreldrekontakt vike for andre hensyn.

5.1.4 Hensyn til Personlige egenskaper

⁴²Foreldrenes personlige egenskap kan også bli tillagt stor vekt. Deres omsorgsevne, deres evne til å vise empati, og ikke minst deres evne til å sette grenser for egne barn. Terskelen legges her i utgangspunkt ut ifra det behov hvert enkelt barn måtte ha. Den av foreldrene som måtte være flinkest til å skjerma barna ifra konflikten mellom partene, for som oftest også gehør for det.

I Rt.2011 s.1572 har A og B har felles barn C og D. A har reist søksmål for Bergen tingrett. Primært gjelder saken foreldreansvar for partenes fellesbarn, C og D. Sekundært krever A at retten tar stilling til samværs spørsmål. For tingretten ble psykolog X oppnevnt som sakkyndig. (heretter sakkyndig X).

Sakkyndig X kom med oppfordring om at A skulle få ha samvær med barna, og at deler av samværet skulle foregå under tilsyn.

Tingretten avsa dom som ga A delt foreldreansvar for barna. A fikk muligheten til å ha samvær med barna, men dette også under tilsyn.

Dommen ble anket til Lagmannsretten av A. Psykolog Z (heretter sakkyndig Z) ble oppnevnt som sakkyndig for lagmannsretten.

Lagmannsretten avsa følgende dom, B har alene foreldreansvaret for barna, men A fikk muligheten til å ha samvær med barna. Lagmannsretten utvidet samvær til å bli med overnatting.

Dommen ble anket til Høyesterett. Sakkyndig Z ble også oppnevnt som sakkyndig for Høyesterett, og avga en skriftlig erklæring. Sakkyndiges erklæring fokuserer på at det ikke bør være delt foreldreansvar. B bør alene har foreldreansvaret for barna. Delt foreldreansvar vil kunne medføre til stor påkjenning for barna mener sakkyndige. Den sakkyndige gir denne anbefaling med utgangspunkt i blant annet foreldrenes vanskeligheter med å samarbeidet.

Høyesterett avsa følgende dom, lagmannsretten dom ble opprettholdt med noen endringer som gav noe utvidet samvær. B har foreldreansvaret alene for C og D.

Høyesterett tar utgangspunkt i loven, bl. §§ 35, 56 og 48. Høyesterett nevner også tidligere rettspraksis for å belyse saken, og henviser til hva som er rettspraksis på området. Sakkyndige

⁴² Holgersen (2012) s.212

har levert en skriftlig erklæring til Høyesterett. Denne erklæring har vært betydningsfull for dommen.

I Rt.2011 s.1572 ser vi at Høyesterett kom frem til at det burde være to ulike samværsordning for C og D, dette med utgangspunkt i at A ikke klarte å vise riktig omsorgsevne ovenfor D, og hadde vanskeligheter med å håndtere han. Her ser vi at partenes personlige egenskap blir tillagt stor vekt.

Sakkyndige kommer frem til at det bør være samvær mellom A og barna. Den sakkyndige mener at A har to ulik tilnæringsmåter ovenfor C og D, og samvær med C og D må vurderes atskilt. Høyesterett henviser til en episode ifra erklæringen, med denne som utgangspunkt redegjøres det for at A har vanskeligheter med samvær under D. For Høyesterett opplyste Sakkyndig Z at han ikke var fremmed for en utvidet samvær mellom A og C. Da Høyesterett fant dette momentet noe usikkert, og det var usikkerhet knyttet til den sakkyndiges holdepunkt rundt dette besluttet Høyesterett å sende et skriftlig brev fra retten til den sakkyndige. Den sakkyndige ble bedt om å gi en skriftlig tilleggserklæring. Den sakkyndige fikk oppfordring til å skriftlig redegjøre for hvordan den sakkyndige stiller seg til en utvidet samvær mellom A og C på det nåværende tidspunkt.

På forespørsel ifra Høyesterett ble en skriftlig tilleggserklæring fremlagt. Det ble lagt avgjørende vekt på denne tilleggserklæringen. Råd ifra Sakkyndig Z ble avgjørende, og retten gikk innfor at C skulle få utvidet samvær med A.

Videre legger retten til grunn at det bør være tilsyn under samvær med både C og D. Dette også i tråd med anbefaling ifra den sakkyndige. Tidspunktet for tilsyn legges også til å være mot slutten av samværet, i tråd med den sakkyndiges oppfordring. I dommens siste del henviser dommeren flere ganger til erklæringen ifra den sakkyndige, og påpeker viktigheten av stabile rammer osv. Retten går i denne saken noe lenger enn det som er anbefalt ifra sakkyndig Z. C og D har i dag en ordning med besøkshjem, retten skriver at dersom samvær mellom A og C måtte fungere bra, kan dette samværet erstatte ordningen med besøkshjem. Her ser vi et eksempel på at Høyesterett går inn for at samværet kan utvides ytterligere enn det som er anbefalt ifra den sakkyndiges side. På den andre siden ser vi hvor mye vekt Høyesterett tillegger den sakkyndiges erklæring. Da det var noe usikkerhet knyttet til den sakkyndiges oppfordring vedrørende opptrapping av samvær mellom A og C ba Høyesterett om å få en skriftlig tilleggserklæring, for å få en klargjøring av den sakkyndiges standpunkt.

Dette er et eksempel på hvor avgjørende den sakkyndiges erklæring er for Høyesterett. Spørsmålet er om det bare var viktig å få en klarhet, eller om Høyesterett ønsket at den sakkyndige enda tydeligere skulle få frem sitt budskap, slik at det vil være enklere for Høyesterett å komme frem til et standpunkt som gikk enda et skritt videre? Var det bare for å kunne «legitimere sin dom,» at Høyesterett ønsket å få frem et klart budskap ifra den sakkyndige.

Sak LB-2009-37200 gjelder daglig omsorg og fastsettelse av samvær, for A (far) og B (mor) 's felles sønn C. A og B er skilt. Forholdet til A og B har vært preget av konflikt. I 2004 reiste B sak mot A vedrørende spørsmål om foreldreansvar, fast bosted og samvær. En psykolog ble oppnevnt som sakkyndig. (heretter sakkyndig X.) Den sakkyndige anbefalte at C skulle ha fastbosted hos B, og samvær med A.

I januar 2008 satte A frem et krav om at C skulle ha fastbosted hos han, og at samvær med B skulle være fastsatt etter rettens skjønn. En psykolog ble oppnevnt som sakkyndig i saken (heretter sakkyndig Y.) Sakkyndig Y avga sin erklæring til retten og konkluderte med at C fortsatt skulle ha fastbosted hos B, samvær med A skulle settes til annenhver helg, fra fredag til søndag, og feriene deles likt mellom A og B.

Tingrett avsa følgende dom med at B ble frifunnet. A fikk samvær i tråd med anbefaling ifra Sakkyndig Y.

A anket dommen til lagmannsretten, og anken gjelder bare samværsordningen. Sakkyndig Y ble ført som vitne i saken. Lagmannsretten har ikke funnet det nødvendig å oppnevne egen sakkyndig, da C i møte med sakkyndig Y allerede har gitt uttrykt for at han ønsker å ha samvær med A, og tilbringe mest mulig tid med han. Lagmannsretten henviser til rapporten som ble lagt frem av sakkyndig Y for tingretten. I rapporten gis det uttrykk for at C hos B virket åpen og ærlig om forhold, mens det ikke var enkelt å oppnå denne kontakt med C når han var hos A. Under besøket hos A var C veldig opptatt av å formidle sine meninger til den sakkyndige Y. C virket veldig påvirket, og den sakkyndig Y følte ikke samtalen var naturlig. Hos B opplevde den sakkyndige og få et reelt bildet av C. Den sakkyndige understreker uansett at det viktig å påpeke at C har et godt forhold til A og sine besteforeldre.

Under vitneavhøret i retten, sier sakkyndig Y at hun opplever at C hos mor har muligheten til å både være glad i far og mor, han får lov til å utvikle seg naturlig, mens han hos far blir manipulert av voksne. Hensynet til samlet foreldrekontakt blir et viktig moment.

Lagmannsretten støtter seg til den sakkyndiges rapport som ble fremlagt for tingretten. Dadet gjelder spørsmål om C sine holdninger vedrørende samværet skal tillegges vekt, viser lagmannsretten til sakkyndigrapport avlagt for tingretten, og konkluderer med at det ikke er av betydning, da det klart kan sies at C tydelig påvirket av de voksne når han uttalte seg om samværet med A. Anken blir forkastet av lagmannsretten.

I denne saken har sakkyndige lagt avgjørende vekt på ⁴³personlige egenskap hos A. Den sakkyndige mener at C hos B vil få muligheten til å etablere et godt forhold til både A og B, mens det ikke er tilfelle hos A.» I sin erklæring til lagmannsretten skriver den sakkyndige følgende, «*Etter samtalen løp C inn i stuen til de voksne og fortalte at han hadde sagt at han helst ville bo hos faren. De voksne lo og skrøt av C.*»

C har sykdommen Morbus Hirschsprung, noe som medfører til at tarmen hans må skylles hver kveld. Høyesterett fant det svært bekymringsfullt at A ikke maktet å skylle tarmen til C hver kveld, dette medførte til at Høyesterett blant annet anså det som mest hensiktsfull at C kom hjem til B søndag kveld, slik at mor kunne stelle C og ikke minst skylle tarmen før C før skolestart på mandag. Vi ser her at det er A sine personlige egenskaper som får en betydning for fastsettelse av samværsordningen. Sakkyndige legger avgjørende vekt på dette.

Rt.2003.s.35, Saken gjelder foreldreansvar for A (far) og B (mor) sin felles datter C på ni år, som er en autistisk jente. A og B er skilt, og det ble etter skilsmissen avtalt en samværsavtale mellom partene. A fremmet sak for tingretten og krevde barna skulle bo fast hos han, de skulle ha samvær med B, og foreldreansvaret skulle være felles. Det ble avsagt dom i byretten, og A og B fikk fellesforeldreansvar, B skal ha den dagligomsorg. A fikk lov til å ha samvær med C. B påanket dommen til lagmannsretten. Og krevde at hun alene skulle ha foreldreansvaret med barna, og at A ikke skulle ha samvær med C.

I lagmannsretten ble det fattet dom om at A ikke skulle ha samvær med C, dette etter anbefaling ifra en nøytral fagperson (heretter fagperson Y,) og den sakkyndige (heretter Z) oppnevnt av retten, begge skulle ha fellesforeldreansvar.

B anket saken til Høyesterett angående fellesforeldreansvar. For Høyesterett ble en ekspert i klinisk psykologi oppnevnt som sakkyndig (heretter sakkyndig S.) Sakkyndig S avga en

⁴³ Holgersen (2008) s. 222

skriftlig erklæring, og møtte også opp i retten for å avgi en muntlig forklaring. I tillegg til det forelå det omfattende uttalelser ifra sakkyndig Z, barnepsykiater X og fagperson Y.

Høyesterett starter med å gjengi lovgivningen på området for så å ta utgangspunkt i C sin situasjon og hennes sykdom, og mener hun grunnet dette er ekstra utsatt og sårbar.

Høyesterett peker også på at dersom C blir utsatt for ytterligere press, er det sannsynlighet for at hun kan pådra seg sekundære psykiske lidelser, slik den sakkyndige har utdypet. I retten påpeker den sakkyndige at A er lei seg for de episoder som har oppstått og medført til at C frykter han nå. Den sakkyndige peker også på at det ikke har vært episoder som kan pekes som direkte overgrep mot barn.

Den sakkyndige S peker på viktigheten av at den som måtte ha del i foreldreansvaret er orientert, og viser til at det i C sitt tilfelle vil være mange avgjørelser som skal fattes i den kommende tid, avgjørelser knyttet til medisiner og skolevalg og diverse. Dette vil kreve at A holdes løpende orientert ifra B.

Mor blir av den sakkyndige oppfattet som en utrolig god mor, og som takler utfordringene med sin datter på en utmerket måte. Sakkyndige uttaler følgende om A « *I en samlet vurdering er jeg ... kommet til at også A med overveiende sannsynlighet vil kunne klare å stå i en forpliktende gjensidig samhandling med dem som skal hjelpe hans datter. Fars evne til å kommunisere og samarbeide med fagpersoner og hjelpeapparatet til Cs beste er med andre ord slik den sakkyndige ser det ingen hindring for at han kan ha del i foreldreansvaret.*»

Høyesterett sier seg enig med den sakkyndige, og mener at B ikke har rett i sin påstand om at A ikke er skikket til å kunne ha delt foreldreansvar. Til tross for det blir anken tatt til følge, og det forklarer Høyesterett med henvisning til den sakkyndiges følgende uttalelser. «*Blant de hensyn i saken som taler mot et felles foreldreansvar, vil jeg først og fremst peke på graden og varigheten av konflikt og fastlåstheter i forholdet mellom B og A. Mønsteret over lang tid synes å vise en manglende grunnleggende evne til samarbeid på begge sider. Det er videre overveiende sannsynlig at konfliktnivået mellom partene i framtiden vil bli opprettholdt med tilsvarende styrke som i dag.*»

Høyesterett viser videre til flere andre uttalelser ifra erklæringen ifra sakkyndig S, ogå ifra de øvrige fagkyndige og sakkyndige, som alle taler for at det ikke bør være delt foreldreansvar. Høyesterett viser til en uttalelse ifra sakkyndige, og gir deretter sin mening, sånn forsetter Høyesterett. I denne saken virker det som om det var utrolig viktig for Høyesterett å ha medhold ifra faglig ståsted for å fatte en riktig avgjørelse. Det vises hele tiden til hva de sakkyndige har ment, og hvilke tanke de har rundt saken. Til tross for at far ikke er uegnet til å ha delt foreldreansvar, velger Høyesterett å gi mor foreldreansvaret alene, i samsvar med oppfordring ifra sakkyndige.

Høyesterett legger i denne saken avgjørende vekt på de personlige egenskap ved begge foreldre. Deres egenskap til å ikke å kunne samarbeidet, blir avgjørende. Spørsmålet er om det er rettfærdig at A skal lide sterkt grunnet forhold hos begge parter, for det er ikke slik at det bare er A som er årsaken til det dårlige samarbeidet mellom A og B. Den sakkyndige beskriver A på følgende måte *«I en samlet vurdering er jeg ... kommet til at også A med overveiende sannsynlighet vil kunne klare å stå i en forpliktende gjensidig samhandling med dem som skal hjelpe hans datter. Fars evne til å kommunisere og samarbeide med fagpersoner og hjelpeapparatet til Cs beste er med andre ord slik den sakkyndige ser det ingen hindring for at han kan ha del i foreldreansvaret»*

Til tross for denne beskrivelsen av far konkluderer sakkyndige med at det ikke bør være fellesforeldreansvar, dette fordi de ikke anser det for å være barnets beste.

I THALD-2011-198951 er A (far) og B (mor) er skilt, og har felles tvillingbarn C og D. Saken gjelder fastsettelse av fastbosted og samvær, og er fremmet av A. Forholdet mellom A og B har vært preget av konflikt. Psykolog X (heretter sakkyndig X) ble oppnevnt som sakkyndig i saken. Sakkyndig X utarbeidet to rapport, som ble lagt frem for retten. Etter første saksforberedende møte, kom retten frem til at sakkyndig X sitt mandat burde utvides, dette var i ledd med det som kom frem i rapport utarbeidet av sakkyndig X. Etter ønske ifra den sakkyndige ble mandatet utvidet påfølgende måte. *«Du bes om å: - gjennomføre flere samtaler med barna, også hver for seg, også utenfor hjemmet. - ved samtalene bes du søke å avklare den situasjonen barna er i, i forhold til at de nekter samvær med far, undersøke noe*

nærmere om bakgrunnen/deres beveggrunner for nektelsen, og bistå dem i den fastlåste situasjonen som har oppstått i forhold til samvær. - Du bes arbeide for at det kan gjennomføres minst ett møte mellom far og barn hvor du også er til stede. - Du bes ta initiativ til, og være til stede under, samtale mellom mor og barn, hvor mor trygger barna på at det greit å møte far. - Du bes videre innhente relevant informasjon fra BUP og skole. - Som sakkyndig bes du også utarbeide en kortfattet rapport. Dokumentet bør være egnet som et grunnlag for arbeidet med de problemstillingene som ligger i saken. Frist settet til 16.05.2012.» Dette mandatet fikk Sakkyndig X ifra retten. Det er et veldig konkret, men også utdypet mandat. Sakkyndig X lyktes aldri med å få til et møte mellom A og barna. I sin siste rapport som den sakkyndige X fremla for retten konkluderte hun på denne måten «« *Undertegnede vurderer at det ikke er hensiktsmessig å forsøke å motivere barna til samvær (med far, egen merknad) og utsette dem for det barna presumptivt opplever som press på det nåværende tidspunkt. Undertegnede tenker også at det faglig sett er betenkelig å gå videre med motivasjonsarbeid*»

I april 2012 ble sakkyndig løst fra sitt oppdrag. Det virker ganske små arrogant og ikke ta til følge et såpass konkret mandat man får ifra retten. Spørsmålet er om den sakkyndige ikke ønsket et møte mellom barna og A, eller om den sakkyndige ikke fikk til et møte. Sakkyndige X skriver i sin rapport at hun opplever det uhensiktsmessig å motivere barna til et samvær med A, det er vel ikke feil å tolke dette ditt hen at det aldri ble gjort et reelt forsøk på å motivere barna til møte med A. Spørsmålet er om sakkyndige i en rettssak faktisk har muligheten til å ikke ta til følge mandat de har fått ifra retten, fordi deres «faglige» vurderinger ikke er i samsvar med det retten sier?

Etter at et nytt saksforberedende møte var over, anså retten det som nødvendig å oppnevne en ny sakkyndig saken, til tross for at B mente det ikke var nødvendig, og subsidiært krevde at sakkyndig X igjen skulle tiltre saken. Sakkyndig X sine uttalelser gikk i B sin favør, og B ønsket med stor sannsynlighet dermed ikke at en ny sakkyndig skulle tiltre saken, kanskje i frykt for at en eventuell ny sakkyndig vil streve mer for å få til et møte mellom barna og A. Psykolog Y (her etter sakkyndig Y) ble oppnevnt som ny sakkyndig i saken. Sakkyndig Y fikk følgende mandat ifra retten. « *Den sakkyndige bes utrede og vurdere de aktuelle psykologfaglige problemstillingene som følger av anførsler og påstander i saken. Barna skal*

høres. Den sakkyndige bes gjennomføre samtaler i tråd med barneloven § 31 jfr. § 61 nr.4.

Den sakkyndige skal bistå foreldrene i å hjelpe barna med redusere deres engstelse for far.» I domsavgjørelsen skriver tingretten at saken er godt belyst for å kunne bli avgjort av retten, og skriver at utgangspunktet for saken skal være det som måtte være barnets beste. Retten henviser til sakkyndig X og Y, og referer til deres foreliggende uttalelser og diverse møter de har hatt med barna. Psykolog Y har heller ikke hatt muligheten til å kunne intervju barna. De sakkyndiges vurdering av A bygger dermed ikke på noe direkte observasjoner. Barna har uttrykt at de ikke ønsker samvær med far. Det påstås ifra A sine side at B har manipulert barna til å mislike A, og for å ikke ha et ønske om samvær. Tingrett mener at det i spørsmålet om samvær mellom A og barna bør vurderes hva som vil være det riktige for barna i den tiden som kommer. (Retten henviser mye til lovgivning, jeg anser det ikke nødvendig å gå inn på det.) Deretter vises det til rapporten som er fremlagt av den sakkyndige. Den sakkyndige rapporten konkluderer med at det beste for barna vil være at barna ikke har samvær med A, og retten gir ikke A rett til samvær med barna. Det påpekes ifra A at B bevisst velger å sende barna på en sek ukers ferie, slik at sakkyndig Y ikke får møte barna. B opplyste heller ikke om denne turen til sakkyndig Y da hans arbeid ble planlagt. A forteller også at B bevisst tok med seg barna til utlandet, da det allerede var planlagt at de skulle være med A og hans familie på ferietur. Det er kritikkverdig at sakkyndig Y aldri fikk hatt noe møte med barna. Det er ikke mulig å anta om domsresultatet hadde vært noen annerledes dersom sakkyndig Y hadde hatt et møte med barna, men sett ifra A sitt ståsted ville dommen har virket mer rettferdig. Det ville ikke forundre dersom A sitter igjen med en følelse av at hans rettsikkerhet ikke er ivaretatt, og at retten har avsagt dom etter anbefaling ifra sakkyndig, og etter ønsket ifra B. Denne dommen kan gi en følelse av B har klart å lykkes i sin manipulering av barna og sakkyndige.

Følgende blir uttalt i dommen, «Retten mener det åpenbart er et tap for barna ikke å vokse opp og kjenne sin far og ha samvær med ham. De mister også verdifull tid med fars familie, barn og voksne, som synes å ha mye ressurser å tilby disse barna.

Retten legger til grunn at mor vil måtte leve med at barna en dag vil kunne bebreide henne for at hun ikke maktet å hjelpe dem å beholde et forhold til sin far i sen barnealder og i ungdomstiden.»

Retten legger også til grunn at verken far og mor eger å se sine egne feil, og legger skylden på hverandre. Personlige forhold hos både A og B er av en slik art at de er kritikkverdig, til tross for det bare er A som blir den skadelidende part. Retten mener at barna en dag vil

bebreide mor for at de mistet kontakt med far. Betyr det at A i utgangspunktet var egnet til å kunne få ha samværsrett. Retten har reelt hatt en mulighet til å kunne avsi en dom, til å kunne avgjøre barnas samvær med A. Er det riktig at de sakkyndige ikke maktet å få kontakt med barna, grunnet B sin holdning ? Er det et tegn på at de sakkyndige lar seg bli manipulert ?

Sak TOSLO-2011-142186 gjelder fast bosted og samvær for A (far) og B (mor) sin felles barn C. B har tidligere vært innlagt i psykisk helseverne grunnet psykiske lidelser. Det var lite kontakt mellom B og C i perioden B var innlagt. Etter at B ble utskrevet, var det enighet om at B skulle ha samvær med C og A sin mor skulle føre tilsyn under samvær. B ønsket mer samvær med datteren, og det uten tilsyn etterhvert når hun følte seg bedre, dette var ikke ønskelig ifra A sin side. Under saksforberedende møte ble en psykolog (heretter sakkyndig X) oppnevnt som sakkyndig. Etter et ønske ifra A sin prosessfullmektig ble en ny sakkyndig oppnevnt av tingretten, (heretter sakkyndig Y.) Sakkyndig Y fikk følgende mandat ifra retten. *« Den sakkyndige utreder begge foreldrene i forhold til deres omsorgsevne og samværeevne. Den sakkyndige skal i rapporten gi retten råd i forhold til hvem av foreldrene C bør ha fast bosted hos og i forhold til samværmengden hos den andre forelderens. »* A sitt manglende ønske om å samarbeide med sakkyndig Y kan vi se har fått store konsekvenser. Den sakkyndige uttaler blant annet følgende om A *« Hans manglende evne/vilje til samarbeid med de instanser som skal utrede saken for å kunne gi anbefaling om hva som vil være det beste for barnet, kan være uttrykk for personlighetstrekk som også vil kunne påvirke hans omsorgsevner i negativ retning. Det er følgelig knyttet usikkerhetsfaktorer til ham som omsorgsperson. »*

A ønsket ikke å vise frem sitt bopel til den sakkyndige, han informerte ikke den sakkyndige om at han det siste året hadde vært sykmeldt, til tross for at de under samtalen snakket om arbeidsplassen hans. Sakkyndig Y ytret bekymring vedrørende A sin oppførsel, det fremkommer at det har blitt opplyst at far har «samlemani,» det har verken blitt bekreftet eller av bekreftet av A. Retten uttaler følgende om B, *«retten legger til grunn at mor har egenskaper som gjør henne til en god omsorgsperson for C. Dette har også kommet klart til uttrykk i den rettsoppnevnte sakkyndige.»* Denne saken viser nok engang at foreldrenes personlige forhold, egenskap og ikke minst deres oppførsel og opptreden ovenfor den sakkyndige blir tillagt stor vekt. I denne saken kan realiteten være at A er en utmerket omsorgsperson ovenfor sitt barn, men den faktor at A ikke ønsket å åpne seg for den sakkyndige, og ikke ønsket å vise frem sitt

bosted, gir et meget dårlig inntrykk. Det blir dermed veldig enkelt å spekulere i om det er noe A har å skjule. I denne saken blir det ikke vurdert om A kanskje kunne hatt en generell angst for å la utenforstående komme tett inn på. I THALD-2011-198951 ønsket ikke å barna å møte de sakkyndige, og B sendte barna på ferie slik at det praktisk ikke var mulig å få til noe samvær. I den saken ser vi at det ikke fikk noe særlig negativt utfall for B, sakens utfall ble slik det var ønskelig ifra B side. Oslo tingrett frem til at C skulle ha sin fastbosted hos B, og fastsatte samvær med A.

5.1.5 Hensyn Barnets tilknytning

⁴⁴ Dette momentet og momentet om status quo er tilnærmet like. Det fremkommer av forarbeidene til barneloven at « *det må legges betydelig vekt på hvem som har den sterkeste følsesmessige kontakt med og har hatt den faktiske omsorg for barnet...Vekten av disse momentene må for øvrig tillegges avtagende betydning fram til skolealder.* » I sak LB-2009-37200 var tilknytningevne avgjørende for at A ikke fikk utvidet samvær til å gjelde fire helg i måneden. C sin tilknytning til sitt nærmiljø anså Høyesterett som særdeles viktig, til tross for at C ytret et ønske om å økt samvær med A. I THALD-2011-198951 har også dette hensynet vært av betydning. Tvillingenes sterke tilknytning til B, samt deres sterke ønske om å ikke ha samvær med A. I Rt.2003 s.35 blir C sin sterke tilknytning til B hensyn tatt, spesielt grunnet C sin helsesituasjon blir det betydningsfullt.

5.1.6 Hensyn til Stabile og trygge oppvekstvilkår

⁴⁵ Det er et viktig prinsipp i norsk rettsvesen at man ønsker å sikre barnet gode levekår. I saker knyttet til foreldreansvar, fastbosted, og fastsettelse av samvær vil også de ytre rammene for levekår være av betydning. Den økonomiske situasjon, boligsituasjonen, barnets forhold til eventuell nye partnere og ikke minst vil foreldrenes nettverk være av betydning. Spørsmålet er om de svake i samfunnet kan være lidende grunnet dette hensynet. Er det bare ressurssterke mennesker som kan bli gode foreldre ? I sak TOSLO-2011-142186 ønsket A ikke å vise frem sitt bosted, og vi ser at A sin manglende vilje til samarbeidet med sakkyndige fikk et meget uheldig utfall for han. Kan det være slik at A ikke ønsket å vise boligen sin frem, grunnet hans økonomiske vilkår. A hadde om sitt arbeidsforhold, han hadde vært sykmeldt over en lengre

⁴⁴ Holgersen (2008) s.210

⁴⁵ Holgersen (2008) s.213

periode. Det er vel ikke slik at man har etablert et ideal bildet av foreldre som ikke er realistisk. Det er en naturlig del av arbeidslivet at mange arbeidstakere blir syke, kan man av den grunn bli ansett som «dårlige foreldre,» fryktet A dette, kan det være årsaken til at han ikke ønsket å være åpen om det?

5.1.7 Hensyn til å ikke splitte søsken

Høyesterett legger et stort vekt på dette hensyn om å ikke splitte søsken, spesielt ikke uten deres eget ønske. Det foretas en helhetsvurdering, ut ifra søskens alder og ikke minst tilknytning før en avgjørelse fattes.

I Rt.2011 s.1572 blir det fastsatt ulik samvær mellom begge barna og A. Dette med utgangspunkt i barnas eget ønske, og med hensyn til det som måtte være barnets beste. Vi ser at i saker som handler om søsken, så tar retten, og sakkyndige individuell vurdering for den enkelte barn. Dette er meget viktig, da den enkelte barn kan ha ulik behov for omsorg og oppfølging. Nettopp dette argumentet blir avgjørende i Rt.2011 s.1572. Til tross for dette foretas det en vurdering av de sakkyndige om hvordan barna selv vil oppleve å ha ulikt samvær med A. I sak 2011 s.1572 anså de sakkyndige det som positivt for barna, C ønsket å ha mer samvær med A, og B var også positivt til det. Slik kunne B få mer tid med D, noe som vil være særdeles positivt for D.

6 omsorgsovertakelse

6.1 Undersøkelse

Jeg har gjennom gått en rekke rettsavgjørelse i barnevernsaker om omsorgsovertakelse, for å undersøke hvor mange saker domstolene har avsagt dom i samsvar med anbefaling ifra de sakkyndige.

X = Dom avsagt i samsvar med anbefaling ifra den sakkyndige

I = Dommen er ikke avsagt i samsvar med de sakkyndiges anbefaling

XI = Dommen av avsagt under dissens. Flertallet enig med deg sakkyndig, mindretallet uenig.

IX = Dom avsagt under dissens. Flertallet uenig med sakkyndige, mindretallet enig med sakkyndige.

DOM	DATO	Sakkyndig	Kommentar
LG-2007-64410	2008-03-06	X	Samvær med biologisk mor ble gitt i samsvar med anbefaling ifra den sakkyndige.
LG-2010-128259	2011-05-11	X	
LG-2014-7651	2014-07-04	X	
LG-2010-201941	2011-10-17	X	
LG-2010-195385	2011-05-20	X	
LG-2010-68214	2010-12-22	X	Tilbakeføring av barnet. Barnevernet enig med sakkyndiges anbefaling.
LG-2008-106012-2	2009-02-20	X	
LG-2013-149608	2014-01-09	X	
LG-2003-3153	2005-02-22	I X	Mindretallet mener det ikke foreligger grunnlag for omsorgsovertakelse, i tråd med de sakkyndiges vurdering. Flertallet mener det foreligger forhold som tilsier at det blir foretatt omsorgsovertakelse. Dissens. Mindretaler støtter sakkyndige.
LG-2013-89611	2014-01-21	X	
LH-2005-101842	2006-01-21	X	
HR-2006-2123-A	2006-12-19	X	
TOLSO-2005-111241	2006-04-07	I X	Dissens. Flertallet ikke enig med de sakkyndige. Mindretallet enig med sakkyndig om tilbakeføring.
LF-2009-133962	2010-11-01	X	
TSTRO-2011-185927	2012-03-23	X	
TOSFI-2006-7474-2	2006-04-11	X	
TOSLO-2010-	2011-04-01	X	

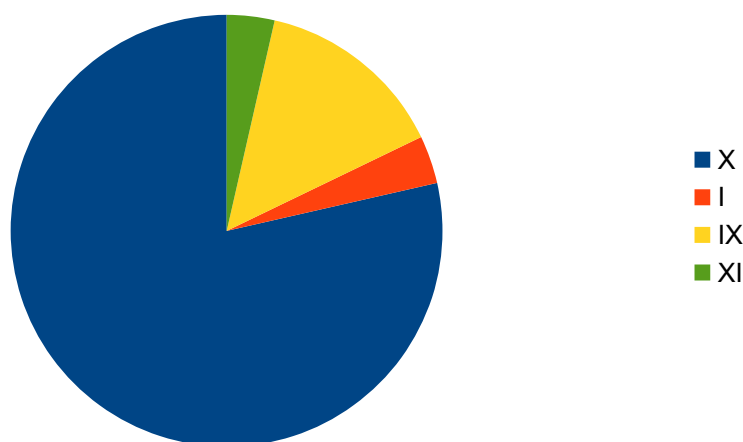
145655			
--------	--	--	--

LB-2005-154150	2006-04-03	X – LB var enig med sakkyndige vedrørende stadfestelse av vedtak om omsorgsovertakelse.
LB-2005-94168	2006-03-30	IX Dissens. Flertallet uenig med sakkyndig. Mindretallet enig med sakkyndig om å ikke oppheve vedtaket om omsorgsovertakelse.
LB-2008-30766	2008-08-21	X
LB-2014-28876	2014-11-07	X
LB-2006-143588	2007-05-09	XI LG var enig med sakkyndig vedrørende opprettholdelse av omsorgsovertakelsen, men var ikke enig i deres vurdering om tilsyn. LG fant det nødvendig at barneverntjenesten kunne få muligheten til å hole tilsyn under samvær mellom barn og foreldre.
LB-2009-174541	2010-03-25	X LB var enig med den sakkyndig om at vilkår for omsorgsovertakelse var tilstede, og var enig med den sakkyndige om at samværet ikke burde reduseres ytterligere.
LB-2012-145146	2012-05-14	IX Dissens. Flertallet uenig med sakkyndiges konklusjon. Mindre tallet var enig med sakkyndig, og mente det forelå grunnlag for omsorgsovertakelse.
LB-2009-125725	2010-01-26	X- LB er enig med sakkyndig vedrørende fastsettelse av av samvær. I dommen står det følgende vedrørende samvær <i>«Lagmannsretten vil imidlertid understreke at dette er et minimumsamvær, og det forutsettes at barneverntjenesten fortløpende vurderer om det er grunnlag for å utvide samværet både når det gjelder antall timer og på hvilke dager samværet skal foregå, og om det bør skje overnattingssamvær.»</i>
LB-2014-49852	2014-09-19	X LB var enig med sakkyndig vedrørende omsorgsovertakelse, og var også enig med den sakkyndige om at første samvær ikke bør finne sted før det minst har gått et halvt år.
LB-2009-147504	2010-04-24	I Dissens. Dommen ble gitt under dissens. Verken flertallet eller mindretallet var enig med sakkyndig om at det ikke burde være samvær. Dissens gikk ut på

		hyppigheten av samvær, flertallet mente det burde være samvær fire ganger i løpet av året, mens mindretallet mente samvær burde være to ganger.
--	--	---

6.2 Sakkyndiges vurdering

Etter en gjennomgang av disse rettsavgjørelsene kan man se at domstolene ved flere tilfeller skriver at barneverntjenesten oppfordres til å ta initiativ til å øke samvær, dersom det viser seg å kunne være aktuelt. Er det realistisk av retten å anta at det vil forekomme? Finnes det noe kontrollmekanisme. Det er en gjenganger i flere rettsavgjørelser at domstolene gir noen føringer til barneverntjenesten, det gjøres ikke i form av en dom. Kanskje retten bør innta en praksis om å avgi en rettskraftig dom, også på dette området. I LB-2099-125725 forutsetter lagmannsretten at barneverntjenesten skal legge til rette for utvidet samvær etterhvert. Det samme gjøres i LB-2005-154150, det står i dommen at «*Barneverntjenesten bør fortløpende vurdere om forholdet mellom opphold i besøkshjemmet og besøk hos mor kan gi grunnlag for utvidet samvær.*» Her legger domstolene opp til at barneverntjenesten selv skal foreta en vurdering og se om det foreligger grunnlag for utvidet samvær. Er rettsikkerheten til mor og far ivaretatt med dagens system. Domstolene pålegger ikke barneverntjenesten om å gjøre dette, men de gir en anbefaling. Burde ikke også dette ha vært en del av en rettskraftig dom? Ville ikke det styrke foreldrenes følelse av at deres rettsikkerhet er ivaretatt?

Diasrammen ovenfor viser resultatet av undersøkelsen.

I de sakene som det har vært en dissens, ser vi at dissens stort sett handlet om at det har vært en uenighet vedrørende sakkyndiges konklusjon. I sak LB-2005-94168 var flertallet uenig med sakkyndiges konklusjon, mens mindretallet var enig med sakkyndige. Vi ser at det også er tilfelle i TOSLO-2005-111241. I sak LB-2003-3153 mente flertallet at det foreligger grunnlag for omsorgsovertakelse, mens mindretallet støttet konklusjonen til de sakkyndige som ikke støttet omsorgsovertakelse. I LB-2012-145146 var flertallet uenig med sakkyndige, og mente det ikke var grunnlag for omsorgsovertakelse, men mindretallet var enig med sakkyndige og mente det forelå grunnlag for omsorgsovertakelse. Vi ser at det er tilfeller av dissens, både når flertallet er enig med den respektive sakkyndige, og også i tilfeller når flertallet er uenig med sakkyndige. Det er ikke noe grunnlag for å danne noen konkrete holdninger, men det ser ut til at det er en tendens til at dissens er mer vanlig i de tilfeller flertallet ikke er enig med den sakkyndige. I denne undersøkelsen finner vi et tilfelle av at en ensidig rett avgir en dom som ikke er i samsvar med de anbefalingene den sakkyndige har kommet med, det gjelder LB-2009-147504, dommen er avsagt under dissens, men det var dissens vedrørende hyppigheten samvær.

6.3 Fylkesnemndas oppnevning av egen sakkyndig

ÅR	2010	2011	2012	2013	2014
O/S	1	3	3	5	3
T	587	585	661	634	

O/S: Oppnevnt egen sakkyndig

T: Saker totalt

Ovenfor har jeg redegjort for hva som er saksgangen i saker om omsorgsovertakelse i regi av barneverntjenesten. I barnevernsaker handler alt om hva som er til det beste for barnet. Sakkyndige skal i dette arbeidet, gi en faglig vurdering av de aktuelle problemstillingene. Ifra et faglig perspektiv skal det foretas en evaluering og de skal fremlegge sine standpunkt. Den

sakkyndige foretar samtaler med, og møter med de involverte partene. Dette danner grunnlaget for deres videre arbeid.

I saker hvor barneverntjenesten har engasjert en sakkyndig, blir denne også lønnet av det offentlige. Den sakkyndige skal være en upartisk aktør, som bare skal fremme det som er til beste for barnet. I forbindelse med min oppgave sendte jeg en forespørsel til Fylkesnemnda i Buskerud, og ba om å få en oversikt over antall saker Fylkesnemnda har oppnevnt egen sakkyndig de siste fem år. Resultatet er fremstilt i en tabell ovenfor. Har vi noen tilfeller av at en sakkyndig engasjert av Barneverntjenesten møter i Fylkesnemnda og taler Barneverntjenesten imot, eller måtte mene at omsorgen til barnet blir godt ivaretatt av foreldrene? Lovgiver har i lovgivningen gitt fylkesnemnda anledning til å oppnevne egen sakkyndige. Det gjøres svært sjelden. Kanskje ville saksmengden for domstolene ha blitt mindre, dersom fylkesnemnda i flere tilfeller oppnevnte egne sakkyndige, partene ville kanskje ha blitt mer fornøyd med resultatet. I barnevernsaker vet vi foreldrene ofte opplever at barneverntjenesten er den «svarte ulven.» Deres tillit til sakkyndige «oppnevnt» av fylkesnemnda, vil naturligvis være høyere enn tillit til sakkyndige «engasjert» av barneverntjenesten.

7 Sakkyndiges vurdering

7.1 Begrensede observasjoner, omfattende avgjørelse

I Rt.2012 s.216 er vi vitne til at den sakkyndige ikke har så utrolig mange møter med barnet, i majoriteten av rettssakene blir det avholdt et møte. Spørsmålet er om de sakkyndige har et godt nok utgangspunkt for å kunne skrive en rapport til retten, da vi vet at deres ord vil være av en avgjørende betydning. ⁴⁶Det er sjeldent retten vil avsi en dom, som ikke samsvarer med de oppfordring den sakkyndige har gitt. Burde man sette opp et minimumskrav, burde det være slik at den sakkyndige bør jobbe innenfor klare rammer. I THALD-2011-198951 gav retten et klart mandat til den sakkyndige, om blant annet å ha flere samtaler med barn, samt også observere samvær mellom barna og A. Til tross for at den sakkyndige ikke hadde noen

⁴⁶ http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=120107&a=3

samtaler med barna, og heller ikke fikk muligheten til å observere et samvær, konkluderte den sakkyndige med følgende «*Alt i alt synes far i begrenset grad å se hvordan hans atferd har medvirket til den vanskelige relasjonen som har oppstått mellom ham og barna. Han peker i stedet på mor, morfar og stemor, mens betydningen av hans egne bidrag nedtones. Dette indikerer begrensninger i evnen til å ta barnas perspektiv. Den sakkyndige mener at far selv må ta en stor del av ansvaret for at barna nå vegrer seg mot kontakt.*» Den sakkyndige danner grunnlag for sine konklusjoner om fars omsorgsevne ut ifra ingen observasjoner, det er ikke engang snakk om begrensede observasjoner. Vedrørende mors holdning, skriver den sakkyndige at «*Mors håndtering av den siste rettsprosessen, herunder samarbeidet med den nåværende sakkyndige, har medført at den sakkyndige har stilt spørsmål ved mors rolle og intensjoner mht. samværsproblemene. Det har vært uvanlig krevende å komme i posisjon til å oppfylle mandatet fra tingretten. En hypotese kunne være at mor allerede har bestemt seg for hvilket utfall saken bør få, og at hun har benyttet de muligheter hun har hatt til å hindre andre alternativer. Den sakkyndige antar at far her vil oppleve å finne støtte for det han hele tiden har hevdet:Det er rimelig å anta at mors forståelse av samværsspørsmålet påvirker hennes strategier og beslutninger. Siden det å presse barna til å møte far mot deres vilje antas å utgjøre et overgrep mot barna, har hun ikke annet alternativ enn å forhindre at så skjer ved å nekte samvær.*»

Blir det riktig å la den ene foreldre avgjøre hva som er til beste for barnet, og dermed la vedkommende selv bestemme at barna ikke skal kunne ha et samvær med far, ikke engang med sakkyndige tilstede. Hva er da hensikten med hele rettsmøte?

Dette er ikke den eneste saken man opplever er av en slik art at den sakkyndige har dannet seg et bildet av far og mor sin omsorgsevne, ut ifra begrensede observasjoner.

7.2 Manipulasjon

⁴⁷«*Sakkyndige i barnefordelingssaker mestrer ofte ikke å avsløre avanserte manipulatorer. Entydige konklusjoner baserer seg på ensidig stillingtaken, noe som kan bli skjebnesvangert for barn som havner hos feil omsorgsperson,*» skriver advokat og psykolog Grete Nordhelle i en artikkel.

⁴⁷ http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=120107&a=3

Sak THALD-2011-198951 er et godt eksempel på det. De sakkyndige klarer ikke å avsløre B, og hun vinner i sitt forsøk på manipulere sine barn til å ikke ønske å ha et samvær med A. Istedenfor å klandre B for sin opptreden viser den sakkyndige forståelse for hennes forsøk på å ikke la barna møte den sakkyndige, og ikke ønske å ha et samvær med A. I denne saken sitter man igjen med en følelse av den sakkyndige lukker øyne, og stoler blindt på B sin forklaring. Det er nok ikke overraskende at det kan være krevende for en sakkyndig å avsløre manipulasjon etter begrensede observasjoner. Det kritikkverdige er, noe vi også ser i sak THALD-2011-198951, er at de sakkyndige ikke tar høyde for dette i sine konklusjoner. B legger frem sin presentasjon av A, de sakkyndige er svært lite kritiske til denne presentasjonen, og tar høyde for at A er slik B har fremstilt han. Den sakkyndige skriver i sin forklaring at, *«Det er altså den sakkyndiges oppfatning at barnas motstand mot kontakt med far i vesentlig grad er forårsaket av fars egne handlinger, og ikke bare av påvirkning fra mor og hennes familie.»* Indirekte legger den sakkyndige til grunn at mor har gjort et forsøk på å manipulere barn, men dette for ingen konsekvens i praksis.

Da den sakkyndige i denne saken aldri har hatt en reell mulighet til å intervju barna, blir sannsynligheten for å kunne avdekke noe form for manipulasjon tilnærmet null. I sak LB-2009-37200 avdekker den sakkyndige at A og hans familie har prøvd å påvirke C. Kanskje det var redselen for å bli avslørt som gjorde at B gjorde sitt ytterst beste for å ikke la de sakkyndige ha et møte med barna og A. Vi ser at B i denne saken lykkes med å både manipulere barna, og ikke minst få retten til å dømme etter hennes premisser. Ville domsavgjørelsen vært annerledes dersom de sakkyndige hadde vært mer skeptiske? Var det kanskje kun manipulering ifra B sin side, som medførte til at barna fikk et slikt forhold til A? Spørsmålet på dette svaret kan godt være nei, det kan godt hende at det ikke var manipulering ifra B sin side, som var årsaken til barnas vergelse mot å ha samvær med A. Problemet i denne saken er at verken de sakkyndige eller domstolene utelukker mulig manipulasjon i sine kommentarer. De sakkyndige bør i sitt arbeid være ærlige vedrørende usikkerhet knyttet til deres vurdering. Retten bør også være med kritisk til uttalelser ifra de sakkyndige. Til slutt er det uansett retten som sitter igjen med ansvaret for at saken bør/skal være godt nok belyst.

7.3 Observerer sakkyndige «naturlige omgivelser?»

Sakkyndige observerer ofte samvær mellom foreldre, for så å danne grunnlag for deres erklæring.⁴⁸ Alle enkelt sakene er veldig ulike, dermed kan atmosfæren ved samvær variere veldig. Enkelte mennesker kan anstrenge seg veldig når dem opplever at utenforstående skal komme så tett inn på, for å «bedømme,» deres omsorgsevne. Vi er vel ikke i fare for å utvikle et system som legger opp til at bare de ressurssterke klarer å overbevise de sakkyndige om deres gode omsorgsevner. I Rt.2010 s.216 har den sakkyndige observert samvær mellom A og C og uttalt følgende «*Selv om samværet nå i januar ble preget av Cs etablerte holdninger til faren, og hennes uttalte motstand mot å ha kontakt med ham, så var likevel inntrykket fra samværet at C ikke viste den redsel og avvisning, som en kanskje kunne forvente. Hun var usikker og spent, men med en samtidig ambivalens, som kom til syne gjennom at hun forholdt seg til faren på en relativt interessert og utforskende måte.*» Sakkyndige referer her til et samvær, vi ser at det ofte kan være litt vanskelig å danne konkrete konklusjon ifra få observasjoner. Foreldre er vel mer ansente grunnet tilstedeværelse av sakkyndige, man er kanskje redd for å gjøre feil, og man er opptatt av å gjøre alt riktig, spesielt slik at det oppleves riktig.

⁴⁸ http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=120107&a=3

8 Sakkyndige i retten

8.1 En opplevelse ifra rettsalen

I forbindelse med min oppgave valgte jeg å følge med på en rettssak i X Tingrett. Da barnefordelingssaker går for lukkede dører, var jeg nødt til å be om å få særskilt tillatelse. Når jeg kommer inn i rettsalen i X tingrett, er partene allerede på plass. Den sakkyndige og dommeren entrer salen tilnærmet samtidig. Den sakkyndige plasserer seg ved dommer. Dommeren spør om det er greit at den sakkyndige sitter her. Den ene advokaten sier det er greit, relevant for oss. Det er hovedforhandling og det foreligger en erklæring ifra den sakkyndige som ble brukt i den forrige dommen. Foreldrenes omsorgsevne er vurdert av den sakkyndige, foreldrenes evne og forutsetninger er vurdert. Den sakkyndige har observert tilknytning mellom mor og barn, og far og barn, og har kommet frem til at tilknytningen er sterkere hos mor. Dette er en konklusjon med utgangspunkt i prinsippet om barnets beste. Retten avsa dom i samsvar med anbefaling ifra den sakkyndige. Når advokaten til far henviser til den første dommen, henvises det hele tiden til at den sakkyndige og retten mente.

Faktum i saken er slik at mor og far er skilt. Barnet har fast samvær med mor, og helgesamvær med far. Far sendte bekymringmelding til barnevernet om å få fatte et hastevedtak da han mente at barnet ble utsatt for vold hos mor. Barnevernet fattet et midlertidig hastevedtak. Etter samtale med barneverntjenesten, ble barnet sendt tilbake til mor.

Far har nå fremmet nytt sak for domstolen, far mener mor flytter mye og dette er negativt for deres felles barn. I retten henviser advokaten til far ifra et referat fra barnevernet, det er et referat ifra møtet med barnet. Det er intensiv beskrivelse av barnet. Barnets oppførsel blir beskrevet detaljert. Under møte stiller barneverntjenesten spørsmål som barnet svarer på. Referat slutter med at barneverntjenesten tar en vurdering av samtalen. Barneverntjenesten mener det er grunn til økt bekymring. Etter samtale med barnet, sendte barneverntjenesten bekymring til mors kommune.

Det foreligger enda et referat ifra barneverntjenesten. Dette er et møte mellom barneverntjenesten, mor og barnet. Møte finner sted ute på brygga. I tillegg til det foreligger det er referat ifra et anmeldt hjemme besøk. I begge disse referatene konkluderer barneverntjenesten med at det er et blid og aktiv barn, og at det ikke er noe tegn på vold. Det foreligger to ganske ulike konklusjon ifra barneverntjenesten på kort tid. Advokaten til mor

sier at dersom retten i det hele tatt skal kunne avgjøre saken burde den sakkyndige ha tatt en samtale med barnet før dette rettsmøtet. Den sakkyndige svarer på dette og sier at hun beklager, men hun har ikke tid til dette nå. Hun er egentlig på ferie men ble innkalt på dette rettsmøtet. Advokatene reagerer svært overraskende på at den sakkyndige ikke kan ta seg tid til å ta en prat med barnet. Under pause, ser vi at den sakkyndige og dommeren går sammen ut, og de prater underveis.

Det følger av barnelovens § 61 nr.1 at retten kan be sakkyndige ha samtaler med foreldrene eller barna. Retten fastsetter hva den sakkyndige skal gjøre etter at partene har fått uttalt seg. I denne sak var det oppklart at den sakkyndige ikke hadde tid til å prate med barnet. Som observant under rettsaken satt jeg igjen med en meget dårlig magefølelse. Det skal forties at jeg ikke skal klandre den sakkyndige for at vedkommende ikke gjør et godt nok arbeid. Dersom jeg selv hadde vært part i saken, kan jeg tenke meg hvilke følelser jeg hadde sittet igjen med. Kanskje den sakkyndige ikke burde ha pådratt seg dette oppdraget? Den sakkyndige var plassert like ved dommeren. Det ga en følelse av at den sakkyndige var meddommer. I utgangspunktet vet partene at så ikke er tilfellet, det handler mer om hvilket inntrykk man gir utad. Hvorvidt det er skadelig for rettsapparatet at det gis et inntrykk av at den sakkyndige er dommer, er noe usikkert. Det som derimot er sikkert er at dersom flere enkelt individer blir sittende igjen med et slikt bildet av rettsapparatet vil vi kunne komme i en situasjon der folk flest vil føle at deres rettsikkerhet ikke er ivaretatt. Det er ikke uten grunn utrolig strenge regler for hvordan dommere skal oppføre seg, og hvor viktig det er å vise at de ikke er partiske. Stort sett i alle saker vil vi oppleve at den sakkyndige mener at den ene av begge foreldrene er mer omsorgsfull, og bør ha hovedansvaret for barna. I slike tilfelle vil selvsagt de av foreldrene dette angår føle seg lite ivaretatt dersom vedkommende opplever at det er sterke bånd mellom dommer og den sakkyndige. Domstolene er ikke tjent med at innbyggerne skal få et inntrykk av at deres rettsikkerhet ikke er ivaretatt.

8.2 Alle kjenner alle faktor

Norge er et utrolig lite land. Spesielt i mange tingrett rundt omkring i landet, vil man oppleve at det er etablert tette bånd mellom de sakkyndige, advokatene og domstolene. Det kan nesten oppleves som et stort kollegial. Vi har stort sett de samme advokatene, vi har de samme sakkyndige, og ikke minst de samme dommerne. I denne oppgaven er det viktig å huske at det ene handler om hvordan systemet fungerer, mens det andre handler om hvordan systemet oppfattes. Er det slik at brukere av systemet opplever at deres rettsikkerhet ikke blir ivaretatt? Det er nå slik at dersom en dommer er habil, men en av partene ikke har den oppfatning, er det i seg selv en god nok grunn til at man bør bytte dommer. Rettsystemet er ikke tjent med at brukere skal «tenke» at deres rettsikkerhet ikke blir ivaretatt.⁴⁹ Det er mange følelser og sterke reaksjoner knyttet til saker om omhandler barn. Det er av stor betydning for den enkelt individ, og gjerne den enkelte familie. Derfor er det nettopp i slike saker at det er utrolig viktig at den enkelte ikke sitter igjen med en følelse av at deres rettsikkerhet ikke er ivaretatt. Er det slik at alle som «taper» en rettssak sitter igjen med en følelse av at deres rettsikkerhet ikke er ivaretatt? Er det en oppfatning om at det er den sakkyndige som avgjør saken, og ikke dommeren? Kunne saken ha blitt avgjort uten å bruke tid og ressurser på en rettssak, kunne det holdt med at en psykolog avsa en dom?

⁴⁹ http://www.samfunnsmagasinet.no/Barnevernserie/10.12.2007.Hva_er_galt_med_norsk_barnevern.Del_4.htm

9 Veien videre

9.1 NOU 2006:9

⁵⁰Kvalitetssikring av arbeidet utført av de sakkyndige er et viktig element i prosessen. Det er viktig å utarbeide klare metoder for deres arbeid, og fastsette en bestemt praksis. Det må ikke være opp til den enkelte og bestemme egne metoder. Det er viktig med fastbestemt praksis, og metode som etterprøves. Vi må ha kontrollmekanisme, og det bør være åpenhet for kritikk og irettesettelse ved behov. ⁵¹Sakkyndige må gis en konkret mandat, og oppdraget bør være beskrevet. Dersom det blir foretatt unntak ifra mandatet, eller oppdraget bør den sakkyndige særskilt redegjøre for årsaken. I oppdrags beskrivelsen bør man også redegjøre for eventuell bruk av metode, dette for å kvalitetssikre arbeidet til de sakkyndige. I sin utredning bør sakkyndige være nødt til å kartlegge evt. feilkilder, det bør være en åpenhet om mulige svakheter ved deres erklæring.

I 2006 ble utvalg gitt mandat av Barne og likestillingsdepartementet om å utrede et dokumentet NOU 2006:9, vedrørende bruk av sakkyndige i barnevernsaker, og hvordan dette kan kvalitetssikres. Til tross for at dette dokumentet ikke tar for seg bruk av sakkyndige i barnefordelingssaker, er utfordringene og problemstillingene tilnærmet likt. Det har fremkommet en rekke gode forslag i denne utredningen. I denne utredning blir problemstillinger som blant annet tette kollegiale bånd og sakkyndiges dobbelt rolle fremstilt. Følgende står i utredningen, ⁵²«*fagmiljøene i Norge er små, og uheldige bindinger kan oppstå. Dette må antas å være et særlig stort problem i områder hvor tilgangen på sakkyndige er begrenset, men det kan også være et problem i større byer, da fag miljøet er lite.*» Kommisjonen som arbeidet med dette foreslår at det bør utarbeides retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnesaker. Veiledende retningslinjer foreligger, men spørsmålet er hvorvidt det er på tide å utforme ytterligere detaljerte retningslinjer for å sørge for at rettsikkerheten til barnet og familien oppleves å være ivaretatt.

⁵⁰ NOU 2006:9 Kvalitetssikring av sakkyndige rapporter i barnevernsaker

⁵¹ NOU 1995:23 Barnefaglige sakkyndigetsoppgaver (Rolleutforming og kvalitetssikring)

⁵² NOU 2006:9 Kvalitetssikring av sakkyndige rapporter i barnevernsaker s.30

9.2 Avslutning

Det fremkommer av barneloven at domstolene har muligheten til å kunne oppnevne sakkyndige i saker knyttet til barn. Loven sier imidlertid ikke noe om hvilke mandat de sakkyndige bør ha, og loven gir heller ingen konkret retningslinjer. På den ene siden er det forståelsesfull at en stram regulering av domstolenes oppnevning av sakkyndige kan gjøre arbeidet krevende for domstolene, men det er både fordeler og ulemper knyttet til dagens regulering av sakkyndige.

En gjennomgang av rettspraksis viser at det sakkyndige enkelte ganger ikke makter å jobbe etter det mandatet de har fått tildelt av domstolene. Spørsmålet om bruk av sakkyndige i barnesaker vil nok bli tatt opp til vurdering flere ganger. Det gjenstår å se hvor langt lovgiver er villig til å gå for å stadfeste detaljerte regler og retningslinjer for bruk av sakkyndige. Kanskje utarbeidelsen av en egen lov er veien å gå ?

10 Register

10.1 Litteraturliste

Ofstad, Kari, og Randi Skar *Barnevernloven med kommentar* Gjøvik 1999

Totland, Thea W *Barneadvokaten* 1.utg. Cappelen Damm AS 2012

Holgersen, Gudrun *Barnerett* 1.utg. Kristiansand 2008

Kate, Mevik, Fritz Leo Breivik *Barnefordeling i domstolen, når barnets beste blir barnets verste*, Oslo 2012

Backer, Inge Lorange *Barneloven Kommentarutgave* 2.utg. Oslo 2008

Clausse, Jostein Clas *Det er noe med den ungen* 1.utg. Oslo 2001

Bunkholdt, Vigdis, og Mona Sandbæk *Praktisk barnevernsarbeid* 4.utg. Oslo 2004

10.2 Lov og forarbeider

10.2.1 Lovgivning

Lov om barn og foreldre av 8.april 1981

Lov om mekling og rettergang i sivile tvister av 17.juni 2005

Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10.februar 1967

Lov om barneverntjenester av 17.juli 1992

Lov om helsepersonell m.v. av 02.juni 1999

10.2.2 Forarbeider

NOU 2006:9 Kvalitetssikring av sakkyndige rapporter i barnevernsaker

NOU 1998:17 Barnefordelingssaker, avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler, og delt bosted.

NOU 1995:23 Barnefaglige sakkyndiges oppgaver (Rolleutforming og kvalitetssikring)

Prop.85 L (2012-2013)

Ot.prp.nr.104 (2008-2009)

Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernsaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolene. Utarbeidet av Barne og likestillingsdepartement.)

10.3 Domsregistre

THALD-2011-198951

TOSLO-2011-142186

LB-2009-37200

Rt.2011 s.1572

Rt.2010 s.216

Rt.2003 s.35

LG-2007-64410

LG-2010-12825

LG-2014-7651

LG-2010-201941

LG-2010-195385

LG-2010-68214

LG-2008-106012-2

LG-2013-149608

LG-2003-3153

LG-2013-89611

LH-2005-101842

HR-2006-2123-A

TOSLO-2005-111241

LF-2009-133962

TSTRO-2011-185927

TOSFI-2006-7474-2

TOSLO-2010-145655

LB-2005-154150

LB-2005-94168

LB-2008-30766

LB-2014-28876

LB-2006-143588

LB-2009-174541

LB-2012-145146

LB-2009-125725

LB-2014-49852

LB-2009-147504

11. VEDLEGG:1

Veiledende mal for oppbygging av den sakkyndige rapporten

Revidert mai 2014

Følgende grunnleggende prinsipper bør være førende i utformingen av den skriftlige rapporten:

- Rapporten er et resultat av og en redegjørelse for en faglig utredning med utgangspunkt i et gitt mandat. Rapporten bør derfor ikke inneholde juridiske vurderinger av hvorvidt lovens krav er oppfylt.
- Det skal gå klart frem av rapporten hva som er fremskaffet av opplysninger og hva som er den sakkyndiges vurderinger. Vurderinger bør gjøres med utgangspunkt i de opplysninger som er innhentet samt undersøkelser og observasjoner den sakkyndige selv har gjort.
- Rapporten bør utformes som et selvstendig dokument, slik at den gir mening også til lesere som ikke har annen kjennskap til saken.
- Den sakkyndige bør tydeliggjøre teori og metode slik at vurderingene er etterprøvbare. Alternative hypoteser bør drøftes for å tydeliggjøre nyansene i den sakkyndiges vurderinger.
- Den kunnskapen faggruppen har, er ikke allemannseie og krever derved forklaring. Språklig bør den sakkyndige rapporten utformes med tanke på at foreldrene og den offentlige part skal kunne forstå den. Psykologiske faguttrykk må forklares.
- Sakkyndigrapporten skrives så kort og poengtert som mulig uten at det går på bekostning av klarhet og begrunnelse. Retningsgivende bør den omfatte maksimum 20 til 30 sider der de barnefaglige/psykologfaglige vurderinger skal stå sentralt.

I det følgende vil nødvendige momenter i en sakkyndig rapport bli presentert. Malen er ment å være rådgivende. Overskrifter, inndeling og rekkefølge kan variere. Ved begrensede manda-

ter, som f.eks. å vurdere et barns nåværende utviklingsstatus, vil flere av de følgende momenter ikke være aktuelle å ha med.

Forside

Forsiden inneholder:

- Oppdragsgiver
- Dato for tildelt oppdrag/mandat
- Dato for avgivelse av rapport
- Navn og adresse på sakkyndig (den sakkyndiges navn skal kun fremkomme på forside og ved signatur på siste side)
- Navn og fødselsdato på barn og foresatte

Innholdsfortegnelse

En innholdsfortegnelse (med sidenummerering og henvisninger) hjelper oppdragsgiver å finne relevant informasjon og er tidsbesparende i retten/fylkesnemnda. Den bør imidlertid ikke være for detaljert.

1 Innledning

Innledningsvis bør rapporten utformes slik at relevant informasjon om hvem som er utredet, oppdragsgiver og mandat framkommer klart. Rapporten bør innlede med:

- Faktiske opplysninger om partene. Her forventes det at det tydelig fremkommer barnets og foresattes navn og fødselsdato, samt eventuelt saksnummer. F.eks.: Sakkyndig utredning i barnevernssak vedrørende XX osv.
- Det fremgår tydelig hvem som er oppdragsgiver av utredningen, f.eks. "Barneverntjenesten i X kommune...", "X tingrett" osv.

1.1 Gjengivelse av mandatet med eventuelle tillegg

Ved tolkning av mandatet ut over vanlig faglig forståelse, redegjøres dette for ved presentasjonen av mandatet.

2 Opplysninger om utredningens tilretteleggelse og forløp

2.1 Oversikt over tidsbruk og arbeidsopplegg

Når, hvor og hvem som er intervjuet, testet, observert osv. bør redegjøres for på en oversiktlig måte. Det bør fremgå tydelig hvem som har vært tilstede ved de ulike anledningene. Hvis hjemmebesøk består av både samspillsobservasjon og samtaler, spesifiseres rammene for hvert enkelt undersøkelseelement.

2.2 Metoder

Hvilke metoder som er benyttet, samt hvor og når forventes redegjort for på en oversiktlig måte. Dersom deler av en metode er benyttet, beskrives dette og de begrensninger dette medfører. Innhenting av ekstern testleder og vedkommendes kompetanse/stilling skal gå tydelig frem av rapporten.

2.3 Oversikt over dokumenter

Det skal gå frem hvilke dokumenter den sakkyndige har hatt tilgang til. I saker med omfattende dokumentasjon, kan det være uhensiktsmessig å redegjøre for alle disse. Den sakkyndige kan da vise til at tilsendte dokumenter fra barneverntjenesten/tingretten er lest. Hvis andre dokumenter er innhentet i tillegg bør det også redegjøres for.

Når det refereres til eller siteres fra dokumenter, gis det kildereferanser, inklusive dokumentenes opprinnelsesdato. Lange sitater fra dokumenter og samtaler bør unngås.

2.4 Redegjørelse for hvordan de involverte er informert.

Det redegjøres for hvorvidt de som utredes, herunder barnet, er informert om mandat, formål med utredning, formålet med tester som benyttes og mulige konsekvenser av utredning. Videre om personene er informert om sakkyndiges taushetsplikt og begrensninger i denne.

3 Sakens bakgrunn

Av sakens bakgrunn tas det kun med opplysninger om forhold som er aktuelle for å belyse saken i henhold til mandatet og som er av betydning for den sakkyndiges faglige vurdering. I tillegg tas det med hva som er bakgrunnen for saken, meldinger osv. Et kortfattet dokumentutdrag fra rapporter/dokumenter der dato, evt. dokumentnummer kommer tydelig frem er en måte å gjøre dette på.

4 Aktuell situasjon

En kort beskrivelse av barnets og foreldrenes(/omsorgsgiveres) aktuelle situasjon er viktig. F.eks.: ”NN bor nå i beredskapshjem...”.

Sakkyndige rapporter kan bli benyttet i flere år. Ved en presisering av det kontekstuelle sikrer en at rapporten ikke misbrukes eller brukes som beslutningsgrunnlag i en tid eller situasjon hvor den ikke har gyldighet.

5 Redegjørelse for samtaler, observasjoner og undersøkelser av barn og foreldre, samt informasjon fra komparenter

En bør tilstrebe en beskrivende stil for å fremme objektivitet i fremstillingen. F.eks.: ”Mor er 37 år, vokst opp som yngst av tre søsken i et hjem som i følge henne var preget av alkoholmisbruk”. Partenes syn på de aktuelle spørsmål inkluderes og tydeliggjøres uten at det gir preg av å være argumenterende.

Lange referater fra samtaler unngås. Det skilles mellom observasjon og vurderinger.

Den sakkyndige viser varsomhet og sikrer at informasjon blir korrekt gjengitt. Det er videre viktig å ta hensyn til de relasjonene partene har til informantene slik at videre samarbeid med f.eks. behandlere, barnehage osv. ikke blir unødig skadelidende.

5.1 Utredning av barnet

Ved tidlig å fremheve barnet i det skriftlige arbeidet tydeliggjør en hvem som er hovedpersonen i saken, f.eks. ved å fremheve et barns sårbarhet og spesielle behov. Under dette punktet redegjøres for egne undersøkelser og observasjoner av barnet, samt opplysninger fra dokumenter og komparenter.

5.2 Utredning av foreldre

Det redegjøres for egne undersøkelser, samtaler og observasjoner av foreldre, samt opplysninger fra komparenter.

5.3 Utredning av samspill/relasjon/tilknytning mellom barn og foreldre

Det redegjøres for om det er foretatt en strukturert samspillsobservasjon, en tilknytningsvurdering eller en beskrivelse og vurdering av relasjonen mellom barnet og foresatte uten bruk av spesifikke metoder. Oppsummering og tematiske beskrivelser er å foretrekke ved redegjørelser av observasjoner. Beskrivelse av samspill bør ha en sammenfattende karakter, men være spesifikt og eksemplifisert ved særegne forhold hos det enkelte barn eller foreldrene. Beskrivelser av det alminnelige er sjeldent nødvendig. Presentasjon av resultater og vurderinger bør ha et interaksjons- og funksjonsperspektiv både i beskrivelsen av barnets og foreldrenes bidrag i samspillet.

6 Vurdering

Etter en generell innledning av sakskomplekset, gjøres de vurderinger som mandatet etterspør, og ut fra en mest mulig helhetlig faglig belysning av saken. Her en noen momenter som bør være tilstede:

- Barnets historie gjennomgås kronologisk ut i fra det som menes å være belastninger over tid og/eller kritiske livshendelser i barnets liv. Kritiske livshendelser som f.eks. brudd i viktige relasjoner, flyttinger, eksponering for vold/overgrep osv. Det bør vurderes hvilke psykologiske konsekvenser den sakkyndige mener dette har for barnets generelle utvikling og behov. Dette kan gjerne underbygges med inntrykk den sakkyndige har fra sin direkte kontakt med barnet.
- En oppsummerende vurdering av barnets behov må alltid ligge til grunn for vurdering av om omsorgsmiljøet er i stand til å møte disse behov.
- Vurderinger av familiens historie basert på de faktiske opplysninger som er fremkommet, herunder egne oppveksterfaringer og ev. nye familiekonstellasjoner.

- Oppsummerende vurdering av omsorgsmiljøets evne/kapasitet til å møte barnets behov.
- Ved forslag om hjelpetiltak bør alltid endringspotensialet hos foreldrene vurderes.
- Drøfting av alternative hypoteser for å tydeliggjøre nyansene i egne vurderinger. Dette trenger ikke være omfattende drøftinger, men være henvisninger til at andre forklaringsmodeller er vurdert.
- Ved spesielle forhold og særlige behov hos barnet som følge av dette, kan en kort gjennomgang av litteratur knyttet til konsekvensene av de spesielle forholdene være opplysende for saken og underbygge vurderingene. Utover det benyttes ikke litteraturhenvisninger.

Dersom omsorgsovertakelse/tilbakeføring er tema i saken bør den sakkyndige vurdere hva som skal til for at samværet blir funksjonelt og mestres av barn og foreldre. Her er noen momenter som bør være tilstede:

- Varighet av plasseringen
- Foreldrenes endringspotensial
- Barnets kapasitet til samvær, barnets robusthet, relasjonelle forhold (til f.eks. biologiske foreldre og fosterforeldre)
- Foreldrenes evne til å organisere innhold under de gitte omstendigheter
- Hvordan følger foreldrene opp samvær i praksis
- Foreldrenes holdning til plasseringen, er de lojale mot avgjørelsen eller setter de barnet i en konflikt

7 Anbefaling

Anbefalingen bør være kort og svare direkte på mandatet. En bør alltid påpeke eventuelle begrensninger ved utredningen og tvil vedrørende anbefalingene.

Rapporten avsluttes med den sakkyndiges underskrift.